

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΔ' - φύλ. 14 * ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 16 ΤΟΥ ΑΓΩΝΑΡΗ 1916 * ΑΡΙΘΜΟΣ 595

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. ΑΣΤΕΡΙΩΤΗΣ Νεοελληνικά γράμματα.
Δ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ Μία επιθυμία.

ΜΕΛΙΚΕΡΤΗΣ Θυμός.

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ Στη συζία.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΛ, Ἡ μπαλάδα τῆς φυλακῆς τοῦ Ρίντιγγ (μετάφραση Καρθαίου).

Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Κοινωνικὸ μας ζήτημα»

Δ. Η. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ Πλάι στὴν ἀγάπη (συνέχεια).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ. — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ. — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΛ

Η ΜΠΑΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΤΟΥ ΡΙΝΤΙΓΓ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

Ἡ Μπαλλάδα τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρίντιγγ εἶναι τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Ὁσκάου Ουάιλδ, ποῦ, μαζί μὲ τὸ De Profundis, μᾶς παρουσιάζει μὲ τὴ μεγαλοφυῆ ἀπλότητά της καὶ τὸ χριστιανικόν, ἀσκητικὸ τόνό της μιά συγκινητικὴν ἀντίθεση ἀπέναντι στὰ πικρότερα πολυχρώμα καὶ φωτόχαρα ἔργα του. Γραμμένα καὶ τὰ δυὸ ὕστερ' ἀπὸ τὴν καταδίκη του (1895) ποῦ τὸν ἔφερε γιὰ δυὸ χρόνια στὴ φυλακὴ, δείχνουσι τὸ ζῆ-πνημα μιάς ψυχῆς ποῦ γιὰ πολὺν καιρὸ εἶχε ξεχαστεῖ μὲς στὸ μεθύσι τῆς χαρούμενης καὶ εὐκόλης ζωῆς, ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ δὲ ζητοῦσε τίποτ' ἄλλο παρὰ μόνο πῶς νὰ γεντεῖ ὅλες τὶς χαρὲς καὶ ὅλες τὶς ὀμορφιές της.

Ἡ Μπαλλάδα εἶν' ἓνα ποίημα ποῦ ὁ ποιητὴς του τὸ ἔζησε μέσα στὴ φυλακὴ μὲ τὴν καταναγκαστικὴν ἐργασία, ὕπου ντυμένος στὴ σταχτερὴ στολή τοῦ καταδίκου, κουρεμένος σύρριζα, ἐδούλευε μαζί μὲ τοὺς συντροφούς του, ξαίνοντας καννάβινα σκοινιά, ὅπως συνιθίζεται στὶς ἀγγλικὰς φυλακὰς, γυρίζοντας τροχοὺς, πλένοντας τὰ πατώματα, σπάζοντας λιθάρια, γάβοντας καὶ τραγουδώντας. Εἶναι ἓνα ἔργο τέχνης καὶ μαζί μιά φωνὴ διαμαρτυρίας καὶ κατηγορίας ἐναντίο στὶς ιδέες καὶ τὰ συστήματα τῆς κοινωνίας, ποῦ τόσο πικρὴ πείρα εἶχε λάβει.

Τὴ Μπαλλάδα τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρίντιγγ τὴν ἔγραψε τὸ 1898, δηλαδὴ κάνα χρόνον ἀφοῦ βγήκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ, καὶ τὴν ὑπόγραψε, ὅχι μὲ τὸ ὄνομά του, μὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ ποίχε ὡς κατάδικος: C. 3. 3. Εἶναι ἀρωμένη: Στὴ μνήμη τοῦ C. T. W. ἄλλοτε στρατιώτη τοῦ Συντάγματος Ἰππικοῦ τῆς Βασιλ. Φρουρᾶς, ποῦ κρεμάστηκε στὴ Φυλακὴ τοῦ Ρίντιγγ, Μπέρκσαϊρ, στὶς 7 τοῦ Ἰουλίου 1896.

Ὁ Ὁσκάου Ουάιλδ γεννήθηκε στὸ Λουβλίνον τὸ 1851 καὶ πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1900.

Τὴν ἀδικη στολή του πιά δὲ φόραγε.
Τὴν κόκκινη σὰν αἷμα καὶ κρασί,
Γιατὶ ἦταν αἷμα καὶ κρασί στὰ χέρια του
Ὅταν τὸν ἦβραν δίπλα στὴ νεκρή,
Τὴ δόλια του ἐρωμένη, ποῦ στὴν κλινὴ της
Τὸ θάνατο ἀπ' τὸν ἴδιον εἶχε βρεῖ.

Μέσα στοὺς ὑποδίκους περπατοῦσε
Μὲ κάτι ροῦζ' ἀπὸ ἀλατῶ χοντρά.
Ἐναν κοῦκο φοροῦσε στὸ κεφάλι
Καὶ βιάδιζε μὲ βήματ' ἀλαφρά.
Μὰ ποτές μου δὲν εἶδ' ἄλλον κανένα
Τὸ φῶς μὲ τέτοιον πόθο νὰ θωροῦ.

Ποτές μου δὲν ἀπάντησ' ἄλλον ἀνθρώπο
Νὰ βλέπει ἔτσι μὲ μάτι ποθεινὸ
Πρὸς τὴν γαλάζια στέγη ποῦ ὀνομάζουσι
Στὴ φυλακὴ οἱ κατάδικοι οὐρανὸ,
Καὶ πρὸς τὰ συννεφάκια ποῦ ἀρμενίζανε
Μὲ τὰ πανιά τους ἀπ' ἀσίμῃ ἀγνὸ.

Μ' ἄλλες μαῦρες ψυχὲς γὼ περπατοῦσα.
Σὲ μ' ἄλλῃ συντροφιά ἡμουν θλιβερή,
Καὶ μέσα μου ἀρωτοῦσα ἂν ἦταν τάχα

Βαρὺ τὸ φταίξιμό του ἢ ἀλαφρὺ,
 "Ὅταν ἄκουσα πίσω μου νὰ λένε:
 «Τοῦτον τὸ νιδ ἢ κορμάλα καρτερεῖ».

Χριστέ μου! πὼς οἱ τοῖχοι γκρεμιζόντανε
 Τῆς φυλακῆς τριγύρω μου θαρροῦσα,
 Τὸν οὐρανὸ μου ἐφάνη στὸ κεφάλι μου
 Σὰν πυρωμένο κράνος πὼς φοροῦσα:
 Κι' ἀγκαλὰ τὴν καρδιά μου ὁ πόνος ἔτρωγε,
 Τὸν πόνο τὸ δικό μου λησμονοῦσα.

"Ἢξερα μόνο τί 'ταν ποὺ τρικύμιζε
 Κεῖνου τῆ σκέψη καὶ τὰ βήματά του,
 Καὶ γιὰτί μὲ λαχτῶρα τόση ἀγνάντευε
 Κατὰ τὸ φῶς τῆς μέρας ἢ ματιὰ του·
 Εἶχε σκοτώσει ὅ,τι ἀγαποῦσε, κι' ἔπρεπε
 Τὸ δρόμο ν' ἀκλουθῆσει τοῦ θανάτου.

*
 *

Κι' ὁ καθένας σκοτώνει ὅ,τι ἀγαπάει,
 Καὶ στὸν καθένα τοῦτο ἄς εἰπωθεῖ·
 "Ἐνας θὰ ρίξει μιὰ ματιὰ σὰ χιόνι,
 "Ἄλλος μὲ λόγι' ἀγάπης θὰ χυθεῖ,
 'Ὁ δειλὸς μ' ἕνα φίλημα σκοτώνει,
 'Ὁ ἄντρας ὁ γενναῖος μὲ τὸ σπαθί!

Τοῦτος σκοτώνει ν ἐὸς τὴν ἀγάπη του,
 Κεῖνος ὅταν τὸν ἔχουν πάρει οἱ χρόνοι·
 "Ἐνας τὴν πνίγει μὲ τὰ χέρια τοῦ "Ἐρωτα,
 Μὲ τὰ χέρια τοῦ Πλούτου ἄλλος σκοτώνει:
 Οἱ πιδ πονετικοὶ μαχαίρι βάζουνε,
 Γιατί ἔτσι γρήγορα ὁ νεκρὸς παγώνει.

Τοῦ ἑνὸς ἡ ἀγάπη ζεῖ ὅσο τὰ τριαντάφυλλα,
 Καὶ τοῦ ἄλλουνοῦ παραπολὺ τραβᾷ·
 Τοῦτος σκοτώνει μὲ ὄδυρμούς καὶ δάκρυα
 Καὶ κεῖνος δίχως στεναγμό, βουβά:
 Τὶ ὁ καθένας σκοτώνει ὅ,τι ἀγαπάει,
 Καθένας δὲν πληρώνει ἔτσι ἀκριβά.

*
 *

Καθένας δὲν πεθαίνει ντροπιασμένος
 Μέσα στὴ φυλακὴ τῆ σκοτεινῆ,
 Τὴν ὄψη του δὲν κρύβουν σὲ μιὰ μάσκα,
 Δὲν περνοῦν τὸ λαιμὸ του στὸ σκοινί,
 Στὰ πόδια του ἀπὸ κάτω μιὰ σανίδα
 Δὲν ξεγλιστρᾶει τὴν ὠρα τῆ στερνῆ.

"Ἀνάμεσα δὲν κάθεται στοὺς φύλακες
 Ποὺ νύχτα μέρα τὸν φυλᾶν βουβοί·
 Τῆ μέρα δταν νὰ κλάψει λίγο θάθελε,
 Τῆ νύχτα δταν θενὰ προσευχηθεῖ·
 Μέρα καὶ νύχτα ἔχουν τὰ μάτια τέσσερα
 'Ἡ φυλακὴ τῆ λεία μὴ στερηθεῖ.

Μιὰ παγερὴ μορφὴ μὲς στὰ χαράματα
 Μὲς στὸν ὕπνο μὲ βιά δὲν τὸν ξυπνᾷ,
 Μῆτε ὁ Παπᾶς μὲ τ' ἄσπρα του ἄμφια, τρέ-
 [μοντας,

Καὶ μῆτε ὁ Δικαστὴς σὰν τὸ Βραχνᾷ,
 Καὶ μῆτε ὁ Λιευθυντὴς μὲς στὰ κατάμαυρα,
 Μὲ τοῦ Κριτῆ τὰ μούτρα σκοτεινά.

Τοῦ καταδίκου τὸ ἐλεεινὸ χοντρόρουχο
 Μὲ βίαση ἀνατριχίλας δὲ φορεῖ,—
 "Ἐνῶ ὁ γιατρὸς κοιτάει μὲ τὸ χοντρόμουτρο
 Καὶ γράφει ὅ,τι σπουδαῖο παρατηρεῖ,
 Καὶ τὸ ρολόγι ποὺ κρατᾷει στὸ χέρι του
 Βαριοχτυπάει σὰν τρομερὸ σφυρί.

Δὲν τήνε ξέρεε ἐκείνη τὴν ξερόδιψα
 Ποὺ σὰν τὸν ἄμμο σιδὸ λαιμὸ κολνᾷ,
 "Ὅς νάμπει ὁ Δήμιος ἀπ' τὴ σιδερόπορτα,
 Μὲ τὰ χοντρόγαντά του, στὰ σκοινιά
 Τὰ τρία τόνε τυλίξει, ἔτσι ποὺ ὀλότελα
 "Ὅσην καὶ κάθε δίψα πιά ξεγνᾷ.

Δὲ σκόβει τὸ κεφάλι, τὴ νεκρῶσιμην
 "Ἀκολουθία του γιὰ ν' ἀκρουμαστει,
 "Ἐνῶ στὸ στήθος μὲς' ἀκόμα αἰστάνεται
 Τῆ λαμπάδα τῆς ζήσης του ἀναφή·
 "Ὅς πάει δὲν ἀπαντάει τὸ νεκροκρέβατο
 Ποὺ γιὰ τὸ λείψανό του ἔχει φτιαχτεῖ.

Δὲν ἀγναντεύει τὸν ἄερα μ' ἔκσταση
 Μὲς' ἀπὸ ἑνὸς φεγγίτη τὸ γιολί:
 Μὲ χεῖλη ἀχνὰ τὸν Πλάστη γιὰ τὴ γρήγορη
 Τῆ λύτρωσή του δὲν παρακαλεῖ·
 Καὶ στ' ἀνατριχιασμένο ὠχρὸ του μάγουλο
 Δὲ νιώθει τοῦ Καϊάφα τὸ φιλί.

(Ἀκολουθεῖ τὸ II μέρος)

— Ὁ ἀγαπητὸς μας Στέφανος Πάργας (τὸν «Γραμμα-
 τὸν») καὶ ἡ διαλεκτὴ κόρη Εὐτυχία Κ. Μποῦν ἀρραβω-
 νιάστηκαν στὴν Ἀλεξάνδρεια στίς 8)! τῆ Θεριστῆ 1916.
 Γλήγορα κ' εὐτυχισμένα στέφανα.

ΜΙΑ ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Ο καφετζής τόν άφησε και ανέδηκε σέ μιá κáρελλα κáι άναψε τή λάμπα, μιá θαμπή, που έχουσε ένα νουσταγμένο φώς.

— Πάει κι αυτή ή μέρα, είπε κατεβαίνοντας, βραδείάζει, ξεμερώνει, ξεμερώνει βραδείάζει! Έτσι μου φαίνεται: σά να μοιάζει με ψυταρμόνικα, που άνοιγκλείνει και λείει, λείει έλο τόν ίδιο σκοπό! Και νάτκν και κανένας καλός: ένας κλαφιάρικος, που δέν έχει ταίρι!

Ο Νιδάρης κύταζε στήν πόρτα. Έξω φώτιζε καλά άκόμα.

Άρχαγε θά τόν είδε που μπήκε μέσα κεί, σκεπτόταν, ή θά νόμισε...

Ο καφετζής, ό παληός του γνώριμος, ό παιδικός, πήρε, ένα κουτί σπίρτα και άναψε τό τσιγάρο του, έπειτα είπε σά να παραμιλούσε:

Τά παιδιά άκόμα να φανούνε! Τάχουσε βρει σκούρα φέτο κι αυτοί οί φουκαράδες! Είναι χρονιά δύσερτη! Για...

Σταμάτησε, γιατί είδε δυό εργατικούς να μπαίνουν. Τά ρούχα τους είτανε γεμάτα άσβέστες.

— Έναν κερé βαρύ, γλυκό να κάνεις για μένα! είπε ό ένας.

Κέγλι τό ίδιο! είπε ό σύντροφός του.

Ο Νιδάρης ευχριστήθηκε που καθήσανε κοντά στήν πόρτα και μπρός του.

Ήσσο ήθελε να έρχόντουσαν και άλλοι, άλλοι να γέμιζε τό μακρόστενο, σκοτεινό μαγαζί, με τή χαμηλή σκεπή και τή θαμπή λάμπα! Ο καφετζής καθήρισε τό τραπέζι των εργατικών και έφυγε, κρύφτηκε πίσω άπ' ένα χώρισμα για να ψήσει τούς καφέδες.

— Ο Φούρκας δέν έρχεται δώ; ρώτησε ό ένας άπ' τούς εργατικούς.

Ήως δέν έρχεται! ή φωνή του καφετζή άκούστηκε να λείει πίσω άπ' τό χώρισμα, σέ λίγο θά τόν δεις! Έρχεται άμα τελειώσει τή δουλιá του!

Η καρδιά του Νιδάρη χτύπησε δυνατά και τά μάτια του θαμπώσανε. Στήν πόρτα είδε να φανεί ή μορφή, που φοδόντανε. Ένας άστυφύλακας με χαρτιά στή μασχάλη.

Νά ένας άμακατζής με στέμμα! είπε ό ένας εργατικός στό σύντροφό του.

Τι διάλογο θέλει δώ;

— Ούμ! έκανε ό καφετζής φέρνοντας τούς καφέδες, που τόν είδε. Έστερα στους εργατικούς:

Ορίστε!

— Κιερé έχουμε να σας δούμε, είπέ στόν έναν ρίχοντας μιá ματιά στήν πόρτα, μάς λησιμόνησες!

— Δέν είνε αυτό, δουλιές!

— Έ, πάνε καλά τουλάχιστο;

— Έτσι κ' έτσι!.. κεσάτια!

— Κακιά είνε ή φετεινή χρονιά!

— Τι θά κάνει, θά περάσει! είπε και ό άλλος εργατικός, που ίσα με τότε δέν είχε μιλήσει.

— Ά, ναι, αλλά λέμε για τώρα που υποφέρουμε. Και πάλι και για τάλλα μη τά ξέρουμε; Κακιά και άμας ή φετεινή χρονιά! Θέλει τίποτα ό κύριος; ρώτησε τόν άστυφύλακα, που μπήκε μετά.

— Κάτι...

— Τι τρέχει;

— Όχι από σένα! τού είπε αυτός και τά μάτια του είχανε στηλωθεί στό Νιδάρη, που έτρεμε, έτοιμος να λιποθυμήσει.

Ο καφετζής άκολούθησε τά μάτια του και, καθώς ό Νιδάρης τόν κύταζε σά να τού ζητούσε βοήθεια, τού ένεφε.

— Μιá στιγμή! έλα άπ' έξω, σέ θέλω! είπε ό άστυφύλακας στόν Νιδάρη.

Αυτός σηκώθηκε να πάει ζαλισμένος, κίτρινος.

Δέν είχα κάνει άμας δυό βήματα και φωνές, έμιλιές, δυνατές και μαζί ένας κρότος όργάνου άκούστηκαν άπ' έξω.

— Βάρτο!

Ένας πίσω από τόν άλλον, μπήκανε όκτώ άντρες, με συρμένο βήμα και με τό κορμί γυρισμένο έμπρός. Πολλοί είχανε τόν έναν όμο σηκωμένο. Στή μέση ενός ψηλός, ξεστηθισμένος, με μαλλιά ίσαμε τά φρύδια πυκνά μαλλιά μαύρα, έπαίξε ένα μικρό όργανο.

— Ντέρτια!

— Άντε, άντε.

— Ο κύριος δέ μάς άδειάζει τή γωνιά; είπε ό ψηλός στόν άστυφύλακα, χωρίς να πάψει να χτυπά τις άτσάλινες χορδές τού όργάνου του.

Ο άστυφύλακας έκανε πίσω, πίσω και έφυγε, γλώστησε γρήγορα έξω.

Ο καφετζής πλησίασε τό Νιδάρη, που καθήσε πάλι στή θέση του.

— Για σένα ήρθε; Έχεις τίποτα γνταραδέρι; τόν ρώτησε.

— Χρωστώ.

— Μά είνε πιá νύχτα! πιάνουνε τή νύχτα για χρέος; έ, ρέ, και να τό ξερα! Κάτσε δώ τώρα, μη φύγεις άκόμα! Μπορεί να σε παραφυλάει! Θέλει μίζα!

Ο καφετζής τόν άφησε για να πάει: στά παιδιά να δει τι θέλανε. Κείνη τή στιγμή ό ψηλός ξεστηθισμένος άρχισε να τραγουδά βροαχνά με πάθος, χτυπώντας τό όργανό του:

Μη με φιλάς στό μάγουλο

γιατ' έχω κοκκινάδι

μόν' φιλα με στα δυό βυζιά

να στό γνωμιζω χάρη.

Ο Νιδάρης έρχότανε στόν έαυτό του. Ο φόβος έφυγε και μέσα στους κλέφτες, στους άλγτες έδωλεπé να ναι άσφαλισμένος. Και άρχισε να διακρίνει καλά

καὶ ὁ νοῦς του ἔκανε νὰ σκεφτεῖ, νὰ σκεφτεῖ γι' αὐτά, ποῦ γινόντουσαν γύρω του, γιὰ τὰ δικά του καὶ τὴ θὰ γινόνταν, τί τὸν περίμενε.

Εἶδε τὸν παλῆό του φίλο, τὸν παιδικό, νὰ πηγαίνει τὰ πιωτὰ στὰ παιδιὰ, φορώντας μόνο τὸ γελέκο μὲ τὴν ἀλυσίδα τοῦ ρολογιοῦ τὴν ἀσημένια νὰ κρέμεται καὶ τὸ πανταλόνι μὲ τὸ πολὺ γόνατο, τὸν εἶδε εὐχαριστημένο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται νὰ ἔχει κκιμιά τύψη τῆς συνειδησίης του γιὰ τὸ φόνο, ποῦ εἶχε σφάζει ἄνθρωπο.

Εἶδε τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀλήτες, κλέφτες νὰ ἔχουνε σηκωθεί καὶ νὰ χορεύουνε χωρὶς κκιμιά στενοχώρια, κκιμιά σκέψη, νὰ διασκεδάζουν, ὅπως θὰ διασκεδάζουν ἄνθρωποι μὲ ἡσυχὴ συνείδηση, καὶ μὲ ἡσυχὴ τὴ σκέψη γιὰ τὴ ζωὴ.

— Αὐτοὶ εἶνε εὐτυχημένοι! εἶπε μὲ τὸ νοῦ του παντάρα δὲ δίνουνε γιὰ τὸν κόσμο! Δὲν ἔχουνε οὔτε νόμο, οὔτε τίποτα!

Καὶ ἐπεθύμησε νάταν κι αὐτός, νὰ μὴν εἶχε οὔτε νόμο, οὔτε συνείδηση καὶ οὔτε νὰ κρατιόταν ἀπὸ τίποτα, ὅπως αὐτοί, ἀλλὰ μαυτὴ του τὴν ἐπιθυμία σὰ νὰ κύταξε μέσα του, στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, εἶδε τὴν ἀδυναμία νὰ σφάζει ἄνθρωπο, νὰ μαχαίρωσει καὶ τὸ φόνο μὴν κάνει κακὸ στὸν ἄλλο.

— Ἀδύνατο, ἀδύνατο! εἶπε, δὲ μπορῶ! ἀδύνατο!

Καὶ τοῦ φάνηκε τότε αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία του, σὰν ἐπιθυμία ἀκακοῦ ζώου φκιαγμένου νὰ σηκώνει δάρη νὰ ζέδαται, ἢ νὰ σφάζεται, ἄλογο, πρόσβατον, νὰ γείνει: λύκος, τίγρης!..

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Ἡ Κοινὴ Γνώμη

ΤΟ ΦΡΑΓΓΕΛΙΟΝ

Φίλε Νουμά,

Ὁ φιλολογικὸς Ἰῶδ καὶ φίλος μου κ. Ἀριστομένης Καμπάνης μπρρο! σὲ κάπιο χρονογράφημά του στὸ «Ν. Ἄστου» ἀπειλεῖ ὅτι θ' ἀναγκαστεῖ νὰ πάρει τὸ «φραγγέλιον» στὸ χέρι (ὅπως τοῦ τὸ συνιστοῦν πολλοὶ — ποιοί;) γιὰ νὰ βάλει τὰ φιλολογικὰ πράματα στὴ θέση τους.

Τὴ σύσταση αὐτὴ τοῦ τὴν κάνω καὶ γώ, γιὰτὶ ἐπιτέλους δὲν ἀξίζει νὰ κρατεῖ πάντα κανεὶς στὰ χέρια του τὴν κουδουνάτο καραγκιόζη τοῦ φιλολογικοῦ γελωτοποιοῦ! χρειάζεται ποῦ καὶ ποῦ γιὰ πικιλιὰ καὶ τὸ φραγγέλιον.

Ὅσο γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ ποῦ δίνω παραπάνω στὸ φίλο μου, λέγοντάς τονε «φιλολογικὸ Ἰῶδ», μὴν τὸ πάρεις γιὰ κοροϊδεῖα, ἀφοῦ ὁ Ἰῶδ δὲν εἶχε μόνο τὴ λέπρα του, καὶ καὶ τὴν ὑπομονή του, κι ἀφοῦ τὸ δηλώνει μάλιστα κι ὁ φίλος μου στὸ τέλος τοῦ ἀρθρου του «ὅτι ἡ ὑπομονὴ ἔχει εὐπερίγραπτα ἔρια».

Δικός σου
ΡΙΓΓΟΛΑΕΤΟΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σ' ἐν' ἀπὸ τὰ τελευταῖα φυλλάδια τοῦ παρισιάνικου καλογνωρισμένου περιοδικοῦ «Mercure de France» (1 Juillet 1916), ὁ Δημήτρης Ἀστεριώτης (ὄνομα ποῦ κρύβει τὸ Γάλλο στοχαστικὸ ποιητὴ καὶ πεζογράφου καὶ τῶν Ἑλλήνων εὐγενικὸ φίλο Philéas Lebesgue), μᾶς δίνει τὸν ἀπολογισμό, νὰ ποῦμε, τῶν «Νεοελληνικῶν γραμμάτων», ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν πρὸςφατα τυπωμένων βιβλίων καὶ μονογραφημάτων.

Περνοῦν ἀπὸ τὴν γοργὴν ἐπιθεώρησή του, σύντομα ἀναφερμένα ἢ μὲ δυὸ τρεῖς γραμμὲς χαρακτηρισμένα λογιῆς ἔργα καὶ δημοσιεύματα: Τὰ ποιήματα τοῦ Βηλαρά μὲ τὸν πρόλογο τοῦ Ζερβοῦ στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Φέξη, καὶ οἱ στίχοι τοῦ Λασκαράτου. Ἡ πραγματεία τοῦ Μ. Τριανταφυλλῆ γιὰ τὴν «Ὄρθογραφία μας», ζήτημα σημαντικώτατο, κατὰ τὸν Ἀστεριώτη, γιὰτὶ μέσα στὴν ὀρθογραφία ἀντιφεγγίζει ὅλη ἡ διανοητικὴ κατάσταση ἑνὸς λαοῦ. Τὸ παιδαγωγικὸ ἔργο τοῦ Δελμούζου, βρασιμένο σὲ θεμέλια νέα. Ἡ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσας τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τίς ἐργασίης τοῦ Φιλήντα, τοῦ Τοῦμπ, τοῦ Περνώ. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, κοιταγμένο φιλοσοφικώτερα καὶ σχετισμένο μὲ τίς δυὸ μεγάλες συμβολικὲς ἰδέες τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς: Ἀθήνα καὶ Κωνσταντινούπολη. Οἱ «Βωμοὶ» τοῦ Παλαμά. Ὁ «Πρόλογος στὴ Ζαΐη» τοῦ Σικελιανοῦ. Τὰ μεταφράσματα τοῦ Ντέμελ καὶ τοῦ Μορέας ἀπὸ τὸν Κλ. Παράσχου. Τοῦ Μίχα οἱ Ἐντύπωση ἀπὸ τὴ Γερμανία. Ἡ «Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις» Δραγοῦμη, Μπουσίου, Καραπάνου. Ἡ «Πανακοθήκη», Τὰ «Ἔργα» καὶ ἡ σειρά τῆς «Ἀγκύρας».

Ἡ «Ἰσοθετημένη», κοινωνικὸ μυθιστόρημα τῆς κυρίας Εἰρήνης Δημητρακοπούλου, «ἀπὸ τὰ ἄριστα λογοτεχνήματα ποῦ φάνηκαν τώρα τελευταῖα, μὲ ὕφος ποῦ συνταιριάζει τὴ χάρη πρὸς τὴ δύναμη». Οἱ «Πρόζες» τοῦ νέου ταλαντοῦχου Πάνου Ταγκόπουλου «ποῦ καθαρὰ ἤχευνε τὸ σάλπισμα τῆς Ἰδέας μὲ πραστατικὰ λόγια ἀληθινοῦ ποιητῆ».

Γιὰ τοὺς «Βωμοὺς» γράφει:

«Πρὸς τὴν τεράστια σύγκρουση, χέρια μὲ χέρια, δυὸ ἰδεῶν τῆς ζωῆς ἐντελῶς ἀντίθετων, ἀφοῦ ὁ Παλαμάς παρουσίασε τοὺς «Βωμοὺς» ποῦ καίει ἐπάνω τους ὄλο τὸ λιθάνι τῆς καρδιάς του, ποῦ ἀστράφτει τὸ βαγγέλιον τῆς ψυχῆς του, ποῦ λάμπουν ὄλα τὰ χρυσαφικὰ μᾶς ἀψεγάδιαστης τέχνης. Μέσα στὰ ἐφτὰ βιβλία τοῦ τόμου χτυπιοῦνται ἀράδα ἀράδα οἱ χορδὲς τῆς πλουσιώτερης λύρας ἀπὸ ἔσες γνώρισε ὡς τώρα ἡ Ἑλλάδα. Σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ στέκεται προσκολλημένο, ἄς ποῦμε, ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του. Μᾶς λέγει τίς ἐνθουμῆσές του, τίς λύπες του, τίς ἀνταρσίης του, τίς ἐλπίδες του, καὶ τότε σέρ-

νει κάτω τὴν ὀρφικὴ ἔκσταση, τόσο εἶναι δοσμένος ὄλος στὴν Ἰδέα τὴν κυρίαρχη. Ἀναμφίβολα, μὲ τὴ φωνὴ του ἐκφράζεται ἡ ἀγνή συνείδηση ἔθνους ἐλλομένου, ὅταν κράζει: **Στάγματα!** Καὶ πῶς γνωρίζει ὁ ποιητὴς νὰ ξαναγιώνη τοὺς παραδομένους τύπους!

Πνευματικὸς ὁδηγὸς τῆς γενεᾶς ποὺ φεύγει, ὁ Κωστής Παλαμάς ἀνοίγει γιὰ τὴς γενεᾶς τὴς ἐρχόμενης, τὸ δρόμο ποὺ ἀνεβάζει ψηλά, μόνον ἀξιογύ: αὐτές».

Καὶ γιὰ τὸν «Πρόλογο στὴ ζωὴ»:

«Νὰ ὁ Ἄγγελος Σικελανός, ποὺ εἰ νέος τότε χειροτονοῦνε σὺν ἡγέτη (maitre), καὶ ποὺ προβαίνει μὲ τὸ ἱερατικὸ περπάτημα Ἐλευσίνιου προφήτη, γιὰ νὰ ψάλλῃ τοὺς ὕμνους τῆς ἱερῆς γῆς. Οἱ ὕμνοι τοῦ Σικελιανοῦ λαχταριστοὶ πέρα ὡς πέρα ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ κοινωνία μὲ τὴ φύση καὶ μὲ τοὺς θεοὺς ποὺ κλείνουν μέσα τους. Ὁ «Πρόλογος στὴ ζωὴ» μὲ τοὺς δύο πρώτους τόμους τοῦ «Ἡ συνείδηση τῆς γῆς μου» καὶ ἡ «Συνείδηση τῆς Φυλῆς μου» ξετυλίγει τὴς πανικῆς λειτουργίας τοῦ μ' ἕναν ἀισχόλειο ρυθμὸ, ποὺ τὸ μεγαλεῖο του παραζαλίζει τὴν ἀνάλυση. Θὰ κατηγορήσουν τὸ Σικελιανὸ πῶς δὲν εἶναι ἡ τέχνη του παρὰ εὐρωπαϊκῶν τρόπων ἀπήχηση. Πιστεύω πῶς δὲ θὰ πλανηθῶ, ἀνίσως πῶ πῶς βέβαια, θὰ τὸν ἀγαπᾶ τὸν Κλωντέλ. Ἀλλὰ τόσο εἶναι θρεμμένος ἀπὸ τὴν οδοῖα τῶν ἀρχαίων, ὥστε τίποτε δὲν τοῦ ἀποφαίνεται. Ἡ πολὺ μεγάλη ἀξία του εἶναι ἡ ἀποκλειστικὰ ἑλληνικὴ του βούληση καὶ τὸ ἄμεσο κέντρωμα τῆς πολὺ νεωτεριστικῆς πνοῆς του στὴν ψυχὴ ἐπάνω τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἔτσι ἡ νέα Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀρχαία, χωρὶς ξένο ἀνακάτωμα. Ὁ Σικελιανὸς γεννήθηκε στὴ Λευκάδα, στὴν πατρίδα τοῦ Βαλαωρίτη, καὶ αὐτὸ σημαίνει κάτω...»

Δ. ΑΣΤΕΡΙΩΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΕΥΑΓ. Α. ΚΟΥΚΛΑΡΑ

(Ἰδρυθὲν ἐτὸς 1889)

40 — Ὁδὸς Ἀκαδημίας — 40

Παλοῦνται περασμένα φύλλα καὶ τόμοι τοῦ «Νουμά», καθὼς καὶ ὅλα τὰ βιβλία τῆς Δημοτικῆς. Βιβλία στέλλονται στὴς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Στὸ Ἀκαδημαϊκὸν βιβλιοπωλεῖο εὐρίσκονται ὅλα τὰ ἐπιστημονικά, φιλολογικὰ, διδασκαλικά, καθὼς καὶ ὅλα τὰ νέα βιβλία, εἰς τιμὰς πολὺ χαμηλάς.

Τὰ βιβλία τοῦ Πάνου Δ. Ταγκουπούλου: «Ἠρόδες» καὶ «Δροσοσταλίδες» στέλλονται στὴς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικόν μὲ δρ. 2.50 κ' ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΑΠΟ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ»,*

Ὁ κ. Σκληρὸς μᾶς παραχώρησε καὶ πάλιν εὐγενικὰ ἕνα ἄλλο κομμάτι ἀπὸ τὴ νέα ἔκδοσις τοῦ «Κοινωνικοῦ μας Ζητήματος», ποὺ εἰτοιμάζει καὶ ποὺ ὡς πρῶτο το χειρῶ γράφο ἀκόμα δὲν πῆρε τὴν τελειωτικὴν του μορφήν οὔτε στὴ διατύπωσιν, οὔτε στὴν οὐσίαν.

Τὸ σημερινὸ ἀπόσπασμα πραγματεύεται τὴ δράσιν τοῦ δημοτικισμοῦ μας, δείχνοντας τὴς μεγάλας του θετικὰς ἐκδουλεύσεις, ἀλλὰ χτυπώντας καὶ τὰ τραυτὰ του, γιὰ τὰ ὁποῖα προτείνει θεραπευτικὰ μέσα. Ἐλπίζομε νὰ διαβασεῖ μὲ ἐνδιαφέρον, γιὰτι λίγο πολὺ θίγει ὄλους μας.

Εἰς ἐκάστην κοινωνίαν ἀναγκαστικῶς ὑπάρχουν δύο τύποι ἀνθρώπων, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι εἰς τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς τὼς τάξεις: οἱ συντηρητικοὶ καὶ οἱ ἐπαναστατικοί! Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰ κοινὰ, ἡσυχὰ καὶ φύσει συντηρητικὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας ἀποτελοῦν τὸν μέγαν ὄγκον τοῦ λαοῦ. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν εἶναι ἡ ψυχικὴ τῶν αὐταρέσκεια καὶ ἡ νωθρότης καὶ ὀνηρία τοῦ πνεύματός των. Διακριτῶς εὐχαριστιμένοι μὲ τὸν ἑαυτῶν των καὶ τὴν κοινωνίαν των, εὐρίσκουν λαμπρὰς τὰς ἀτομικὰς των ἔξεις. Καλὰ καὶ ἄγρια τὰ συστήματα τοῦ τύπου τῶν μὲ τὰ ὁποῖα ὑπνωτίσθησαν ἐκ μικρῆς ἡλικίας. Πᾶν τὸ ἐξερχόμενον τῶν μέχρι τοῦδε ἰδεῶν καὶ ἔξεῶν των, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς κοινωνίας των εἶναι δι' αὐτοὺς ἀντιπαθὲς, ἀνόητον ἀλέθριον, ἀπατρι καὶ προδοτικόν. Οἱ συντηρητικοὶ οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν νωθρὰν καὶ ἀκίνητον μάζαν ἐπὶ τῆς ὁποίας συνήθως στηρίζονται αἱ διάφοροι κυβερνήσεις καὶ ὅλοι οἱ ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἐλάχιστου κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ἀπέναντι τούτων ἵσταται ἡ μικρὰ, ἐλαχίστη μειοψηφία τῶν φύσει ἀνησύχων, ἐπαναστατικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶναι εὐχαριστιμένα ἀπὸ τὸν ἑαυτῶν των καὶ τὴν κοινωνίαν των, παντοῦ καὶ πάντοτε διαδιδέπουσιν ἐλαττώματα καὶ τραυτὰ σημεῖα ἀξία διορθώσεως καὶ ἀλλαγῆς. Καὶ εἰς τὰ ἀνησυχὰ, ἐπαναστατικὰ καὶ προφητικὰ ταῦτα στοιχεῖα ἀφίλει κυρίως εἰπεῖν ἡ κοινωνία τὰς ἐκάστοτε νέας ἰδέας καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ἀνταπικρινόμενα ἄλλωστε, ὡς εἰπομεν ἀνωτέρω, εἰς βαθυτέρας ψυχικὰς, κοινωνικὰς, οικονομικὰς ἢ ἔθνικὰς ἀνάγκας. Ἐὰν ἔ-

* Σημ. τοῦ «Νουμά». Ἀπὸ τὸν καινούριον τόμον τῆς «Νέας Ζωῆς», τὸν πλουσιώτατον οὐ περιεχόμενον, ποὺ μᾶς ἤρθε σήμερον, παίρνομε τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τοῦ κ. Π. Σκληροῦ, ποὺ θὰν τὸ ξανατυπώσομε σὲ δύο τρεῖς φύλλα, γιὰτι εἶναι ἡ μόνον τίμια κριτικὴ ποὺ γράφηκε ἕως τώρα γιὰ τὸ γλωσσικὸν ἀγῶνα. Μπορεῖ νὰ διαφανοῦμε σὲ μερικὰ μὲ τὸν κ. Σκληρὸν καὶ τὴς διαφορὰς μας ἴσως τὴς ποῖμα ἀργότερα. Σήμερον περιοριζόμεσθα ἐντὸς ἑξατάτωμα μόνον τῆς μελέτης του.

μως ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἀνησυχῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων εἶναι ἀνεκφόρετος διὰ μίαν κοινωνίαν, τὸ ποῖόν ἔμως καὶ ὅσα θμὸς τῆς ἐπαναστατικότητός των δὲν εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ αὐτά, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐκάστης κοινωνίας, "Ὅσον δηλαδὴ μία κοινωνία εἶναι: περισσότερον πολιτισμένη, περισσότερον σοβαρὰ καὶ πειθαρχημένη, τόσον σοβαρότεροι θετικώτεροι εἶναι καὶ οἱ ἐπαναστάται τῆς, με ἀνώτερον χαρακτῆρα, μεγαλειότεραν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πειθαρχίαν καὶ εὐρύτερους ψυχικοὺς πνευματικοὺς ὀρίζοντας. Ἀναφορικῶς με τὴν κοινωνίαν μας καὶ αὐτὴ βεβαίως, σύμφωνα με τὸν γενικὸν κανόνα, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὰ ἀνήσυχα καὶ ἐπαναστατικά τῆς πνεύματα. Δυστυχῶς ἔμως ἐπειδὴ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ τῆς πολιτισμοῦ ἦτο πολὺ ταπεινόν, κατ' ἀνάγκην καὶ οἱ ἐπαναστάται μας ἔπρεπε νὰ ἦσαν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἐλαττωματικοί, καὶ ἐν πάσει περιπτώσει οὐχὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐπαναστατικῶν τῶν ἄλλων περισσότερον προηγμένων εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Τὸ τοιοῦτον ἱστορικῶς ἦτο ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον καὶ δὲν πρέπει νὰ προσβάλῃ κανένα. Καὶ τώρα ἂς ἴδωμεν ἐν συντομίᾳ ποιοὶ ἦσαν οἱ μέχρι τοῦδε κοινωνικοὶ ἐπαναστάται μας. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ 1863, τῆς ἐγκαθιδρύσεως δηλαδὴ τοῦ συντάγματος, δὲν ἔλειψαν νὰ ἀναφαίνωνται ἀνήσυχα καὶ ἀνταρτικὰ στοιχεῖα, διαμαρτυρόμενα κατὰ τῶν διαφόρων καταχρήσεων, πιέσεων καὶ ὑπερβολῶν. Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἔμως τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς ἐπαναστατικῆς γενεᾶς, ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἄλλους εἰδικοὺς τυπικοὺς κοινωνικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἐπῆλθε βαθμηδὸν πλήρης ἀποτελεμάτωσις εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας βίου, χρησιμεύσασα κτῶσιν ὡς κάλλιστον τροφικὸν ἔδαφος δι' ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ συντηρητικὰ, σχολαστικὰ καὶ δονκιχωτικὰ ὄργια. Ἡ πρώτη γενναία ἀντίδρασις καὶ τὸ πρῶτον καθαρῶς ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐναντίον τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀδεδηριτισμοῦ ἀνεφάνη πρὸ τριακοντίας περίπου καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ δεκάδας τώρα ἔτιδν με τὸν ἴδιον πάντοτε ἀδιάπτωτον ἐνθουσιασμὸν καὶ φανατισμὸν, μαχόμενον ὑπὲρ μιᾶς ὀρισμένης λογικῆς, ζωντανῆς καὶ ὀρίμου πλέον ἰδέας, ἐνισχόν καὶ αὐξάνον καθημερινῶς τὸ πολεμοχαρὲς στρατόπεδόν του. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀψευδέστερον καὶ ἀκραιφνέστερον τεκμήριον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ζωτικότητός του.

Τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα εἶνε τὸ πολύκροτον γλωσσικὸν ζήτημα καὶ οἱ πρῶτοι γνήσιοι καὶ συστηματικοὶ ἐπαναστάται μας: οἱ δημοτικισταὶ —οἱ ἀτρήματοι: ὑπέρμαχοι τῆς ζωντανῆς μητρικῆς μας γλώσσης! Οἱ δημοτικισταὶ μέχρι σήμερον ἔπραξαν οὐχὶ ὀλίγα πρὸς διεκπαιδαγωγῆσιν καὶ ἀφύπνισιν τῆς κοινωνίας μας καὶ εἰς τὸ μέλλον βεβαίως θὰ πράξουν

ἀκόμη περισσότερα, διότι τώρα ἀκριβῶς εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεώς των, πλήρεις οὐχὶ μόνον συναισθήσεως τῆς δυνάμεώς των καὶ τῆς ἱστορικῆς των ἀποστολῆς, ἀλλὰ καὶ με ἀρκετὴν πλέον πείραν εἰς ζητήματα κοινωνικῆς δράσεως.

—Καὶ ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν ἔχουν πράξει: ἔλα ταῦτα, εἰς τοῦτο πταίει οὐχὶ ἡ καλὴ των θέλησις, ἀλλὰ ἡ οὐτοπιστικὴ ἢ των τακτικῆ, ἢ ὅποια δὲν γίνονται νὰ δώσῃ ἀπολύτως σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ αὐτῆ τακτικῆ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀτελοῦς των φιλοσοφικῆς καὶ κοινωνικῆς μερφώσεως καὶ ἄλλων κοινῶν εἰς ὅλους μας ἐλαττωμάτων χαρακτῆρος, διὰ τὰ ὅποια θὰ γίνῃ περαιτέρω ἐκτενῆς λόγος χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ἡ δικαιοσύνη ἔμως ἀπαιτεῖ ὅπως πρῶτον ἀναφέρωμεν τὰς ὑπηρεσίας των καὶ τὰ καλὰ των, πρὸ τοῦ προβῶμεν εἰς τὴν δυστυχῶς πολὺ εὐκόλον κριτικὴν τῶν ἐλαττωμάτων των.

Δι' ἕνα ἀντικειμενικὸν ἱστορικὸν καὶ κοινωνιολόγον δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ δημοτικισταὶ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὅπως πράξουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας μας.

Εἶναι σχετικῶς τὰ γνωστικώτερα, ζωντανότερα, προοδευτικώτερα, εἰλικρινέστερα, γενναϊότερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐνθουσιώδη παιδιὰ τῆς κοινωνίας μας. Ἀφοῦ κατῳρθωσαν ἐν τῷ μέσῳ τοιοῦτου ἄκεανοῦ ψεύδους καὶ ἀπάτης, ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης σχολαστικῆς, διεφθαρμένης καὶ σατανικῆς ἐγωιστικῆς ἀτμοσφαιρας νὰ ἀπαλλαχθοῦν ἰσχυρῶν προλήψεων, ἔστω καὶ εἰς μερικὰ μόνον ζητήματα, τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν ὕγιη ἐγκέφαλον, γενναῖον, εἰλικρινῆ καὶ γνήσιον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα.

Καὶ ἔχουν πράγματι τὰ ἀπαραίτητα γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὰ τὰ ὅποια διακρίνουν τοὺς ἐπαναστάτας: Πρῶτον εὐκόλιαν νὰ ἀπορρίπτουν τὰς καθιερωμένας ἰδέας, προλήψεις, διδαχὰς καὶ ψυχώσεις καὶ δεύτερον φιλομάθειαν νὰ ἀναζητοῦν καὶ εὐρίσκουν νέα συστήματα, εὐκόλως παραδεχόμενοι ταῦτα καὶ συζητοῦντες ἀπροσώπως ἀνευ πάθους καὶ προκαταλήψεως πᾶσαν νέαν ἰδέαν, ἀρκεῖ νὰ εἶνε εἰλικρινῆς, λαμβάνοντες αὐτὴν ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς τῆς ἀπόψεως καὶ οὐδέποτε χανόμενοι εἰς μικρολόγους σοφιστικοὺς τύπους καὶ στρεβοδοκίας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ δημοτικισταὶ οὐχὶ μόνον εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ τὰ μόνον σχεδὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὕγιᾳ στοιχεῖα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαναστατήσουν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ζωῆς, οἱ μόνον εἰλικρινεῖς φίλοι καὶ ὑποστηρικταὶ εἰσαδήποτε νέας ἐπαναστατικῆς ἰδέας. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶναι καὶ φυσικόν: Διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος δεικνύει φιλομάθειαν καὶ ἀνεκτικότητα εἰς ἐν σημείον δὲν δύναται παρὰ νὰ τὴν δεῖξῃ καὶ εἰς ἕλα τὰ ζητήματα. Ἐπομένως οἰαδήποτε τολμηρὰ ἰδέα, οἰαδήποτε νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία, μόνον μεταξὺ τῶν δη-

μοτικιστῶν δύναται νὰ εὐρη ἀκρατάς, θαυμαστάς καὶ εὐκρινεῖς φίλους καὶ ὁπαδούς.

Καὶ ἐὰν πράγματι ρήψωμεν ἐν ἀπλοῦν δλέμμα εἰς τὴν σημερινὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ τόπου μας, θὰ ἴδωμεν ἀμέσως ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὰς τάξεις τῶν δημοτικιστῶν εὐρον αἱ διάφοροι νέαι ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι τοὺς ὁπαδούς των καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ δημοτικισμοῦ ἐξήλθον οἱ δημιουργοί, ἀναγεννηταὶ καὶ εἰσηγηταὶ νέων ἰδεῶν καὶ συστημάτων εἰς τοὺς διάφορους κλάδους τῆς ζωῆς μας. Ἐἰς αὐτοὺς ὀφείλεται κατὰ πρῶτον λόγον ἡ γλωσσικὴ μας ἐπαναστασις, ἡ πρώτη μεγάλη καὶ συστηματικὴ ἰδεολογικὴ ἐπαναστατικὴ κίνησις τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ ἰδέα τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθμίσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (Ἀδαμάντιος Κοραΐης, Γρηγόριος Κωνσταντῆς, Δανιὴλ Φιλλιππίδης, Ἰωάννης Βηλαράς, Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, Ἀθανάσιος Ψαλίδας, Διονύσιος Σολακός, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Παναγιώτης Χιώτης, Γεώργιος Τερτσέτης, Ἀντώνιος Φατσῆας, Γεώργιος Ζαλκώστας, Ἀνδρέας Λασκαράτος, Ἰάκωβος Πολυλάς, κτλ. κτλ.). Ἄν καὶ εἰς τοὺς προηγούμενους αἰῶνας δὲν ἔλειψαν ἐπίσης μεμονωμένα καὶ σποραδικὰ γινώμαι κατὰ τῆς διδασκαλικῆς σχολαστικῆς ἀρχαιομανίας. (Σοφιανός, Σκοῦφος, Μηνιάτης, Κανταρτσῆς κτλ. κτλ.). Ἀλλὰ τὴν καθαυτὴ ὥθησιν καὶ συστηματικὴν κίνησιν ἔλαβεν ἡ γλωσσικὴ μεταρρυθμίσις ἀπὸ τριακονταετίας, χάρις εἰς μίαν μεγάλην φυσιογνωμίαν, τὸν Ἰωάννην Ψυχάρην, καθηγγητὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐν Παρισίοις, ἀνδρα ἰσχυρᾶς θελήσεως, πολεμικοῦ χαρακτήρος, φλογερᾶς ἰδιοσυγκρασίας καὶ μεγάλης ρητορικῆς δυνάμεως, στηριζομένης εὐτυχῶς καὶ ἐπὶ σοβαρᾶς εἰδικῶς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, στοιχείων ἀπαραιτήτων δι' ἀρχηγὸν ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἔχοντα συνάμα καὶ τὸ προσὸν νὰ ζῆ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπομένως δυνάμενον νὰ ἐκφέρῃ ἐλευθέρως τὰς ἰδέας του χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ διάφορα τοπικὰ ἐμπόδια.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης μὲ τὸν ἀμελίκτον καὶ μελετημένον πῆλεμον τὸν ἐποῖον ἀγρίως ἐκήρυξε ἐναντίον τοῦ σχολαστικοῦ δασκαλισμοῦ καὶ μὲ τὴν φλογερὰν του εὐγλωττίαν ἀφύπνισε καὶ ἐνεθούσασεν οὐχὶ ὀλίγας συνειδήσεις τινές τῶν ἐποίων ἦσαν ἤδη ὄρμιοι καὶ ἐνδομύχως εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἴδιον ἀρνητικὸν συμπέρασμα ἀναφορικῶς τῆς ἀψύχου, νεκρᾶς καὶ μουμιώδους καθαρευούσης γλώσσης μας. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς πρώτους σοβαροὺς συνεργάτας τοῦ κ. Ψυχάρη ἐξ ἴσου σθεναρῶς καὶ γενναίως κηρύξαντας τὸ νέον γλωσσικὸν εὐαγγέλιον: Ἀλέξανδρον Πάλλην, Ἀργύρην Ἐφταλιώτην καὶ, βραδύτερον, Κωστὴν Παλαμᾶν, ἀνδρας μὲ γενναῖον χαρακτῆρα, φλογερὸν πατριωτισμὸν καὶ σοβαρὰν λογοτεχνικὴν ἰδιοφυῖαν καὶ μόρφωσιν. Τούτους ἠκολούθησαν περαιτέρω ὀλόκληρος πλειὰς ἐνθουσιωδῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λογο-

τεχνῶν, οἱ ὁποῖοι σήμερον κατήντησαν νὰ μετροῦνται κατὰ ἑκατοντάδας καὶ ἴσως καὶ χιλιάδας καὶ προσέδωκαν πλεον εἰς τὸ κίνημα τὴν συνησπισμένην ἐμαζικὴν του μορφήν. Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ταυτοχρόνως καὶ ὀλίγον τι ἐνωρίτερον τοῦ κ. Ψυχάρη ἄλλοι σοβαροὶ καὶ μελετημένοι ἄνδρες (Βερναρδάκης, Χατζιδάκης καὶ Ροῦδης) οὐχὶ ὀλίγον συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐντελῶς παθολογικῶν ὀργῶν μιᾶς ἀρχαιομανοῦς σπείρας σχολαστικῶν δασκάλων (Ψευδαττικισταί, Κόντος, Μιστριώτης, κτλ.) οἱ ὁποῖοι μονομερῶς ὑπνωτισμένοι μὲ ἀρχαῖα κείμενα, γραμματικὰς καὶ συντακτικὰ συνέλαβον τὴν καθαυτὴ φρενεθλαθῆ ἰδέαν νὰ κηρύξουν ἐν μέσῳ τοῦ θετικοῦ 19ου αἰῶνος μίαν ζωντανὴν γλῶσσαν ἐνός ὀλοκληροῦ πολιτισμένου λαοῦ ἐν διωγμῷ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δῆθεν εἶναι χυδαία καὶ ἐπομένως ἀξία ἀμελίκτου καταδιώξεως καὶ συστηματικῆς καταστροφῆς, καὶ ταυτοχρόνως ἐξεδήλωσαν τὴν ἀντιψυχολογικὴν καὶ αὐτόχρημα ἐξωφρενικὴν τάσιν νὰ ἀναστήσουν καὶ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν εἰς ὅλας τῆς τὰς λεπτομερείας μίαν ἐντελῶς νεκρὰν πλεον ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὡς ἐὰν ἦτο ποτε φυσιολογικῶς δυνατὸν νὰ ἀναστήσῃ κανεὶς μίον μουμιαν καὶ προσαρμόσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς μας ἐποχῆς.

Ἰδίως οἱ κύριοι Γεώργιος Χατζιδάκης καὶ Ἐμμανουὴλ Ροῦδης συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν οὐχὶ ὀλίγων γλωσσικῶν προλήψεων, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς νέας γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης. Δυστυχῶς ὁ κ. Χατζιδάκης ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἐπισήμου καθηγγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ μέχρι τέλους μὲ τὸ ἐπιστημονικὸν του κύρος τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπανάστασιν. Ἐνὸς μὲν ἀρχᾶς ἡ γλωσσικὴ μεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἔφερον ἀθῶν ἀκαδημαϊκὸν χαρακτῆρα, περιοριζομένη εἰς στενότερον κύκλον φιλολογούντων, ὁ κ. Χατζιδάκης ἐνθέρμως ὑπεστήριξε τὰ βιολογικὰ δικαιώματα καὶ τὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς μας γλώσσης. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως καθ' ἣν τὸ κίνημα προσέλαβεν ἐπίσημον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐγένετο αἰτία σοβαρῶν κοινωνικῶν συρράξεων καὶ ταραχῶν, κηρυχθείσης συνεπεῖα τούτου τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐν διωγμῷ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου κράτους, ὁ κ. Χατζιδάκης, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὡς μισθωτὸς ὑπάλληλος αὐτοῦ καὶ ὑπεύθυνος καθηγγητῆς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ἀνακρούσῃ πρῶμην καὶ ὡς νέος Γαλιλαῖος νὰ ἀναιρέσῃ μέρος τοῦλάχιστον τῶν πρῶν δοξασίῶν του! Ὅπου ἀποδεικνύεται διὰ μυριοστὴν φοράν, ὅτι ἡ κοινωνικὴ θέσις ἐνὲς ἀνθρώπου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς του δράσεως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἱστορία εὐγνωμόνως θὰ ἀναφέρῃ μίαν ἡμέραν τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τοῦ κ. Χατζιδάκη

πρὸς καταπολέμησιν τῶν τραγελαφικῶν υπερβολῶν καὶ προλήψεων τοῦ ἀρχαιομανοῦς στρατοπέδου. Βεβαίως οἱ νεώτεροι εἰδικαὶ γλωσσολόγοι μας, μαθηταὶ τοῦ κ. Χατζιδάκη καὶ μέλλοντες κατὰ πάσαν πιθανότητα διάδοχοι αὐτοῦ εἰς τὴν ἔδραν τῆς γλωσσολογίας ὡς τέκνα νεωτέρης ἐποχῆς, περισσότερον ὄριμου καὶ ἀνεκτικῆς ἀπέναντι τῶν νέων ἰδεῶν, θὰ δυνηθεῖν πολὺ εὐκολώτερον τοῦ διδασκάλου τῶν νὰ διδάξουν τὰς νέας γλωσσικὰς ἰδέας, χωρὶς τὸ τοιοῦτον νὰ προκαλέσῃ ἀκαδημαϊκὸν καὶ κοινωνικὸν σκάνδαλον, διότι ἕως τότε ἡ νέα γλωσσικὴ ἰδέα θὰ ἔχῃ κερδίσῃ πολλοὺς λειτουργοὺς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς διανοουμένης κοινωνίας μας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ καθυπὸ γλωσσικὸν ζήτημα, τὸ ἔποιον ἦτο ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ βᾶσις τῆς ἐπαναστάσεως. Ἄς ἴδωμεν τώρα συντόμως καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς πνευματικῆς δράσεως, οἱ ὅποιοι ἰσχυρότατα ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπαναστατικὴν ἰδέαν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους σήμερον κυριαρχοῦν καὶ ποσοτικῶς οἱ ὅπαδοι τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τὴν ποίησιν ὕστερον ἀπὸ ὀλιγοχρόνιον κυριαρχίαν τῶν ἀψύχων ποιητῶν τῆς σχολαστικῆς καθαρευούσης ψευδοκλασσικῆς καὶ ψευδορωμαντικῆς σχολῆς (ἀδελφοὶ Σούτσοι, Σπυρίδων Βασιλειάδης, Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἐν μέρει Ἀχιλλεὺς Παράσχος κτλ. κτλ.) ἐπανήλθε καὶ ὑπερίσχυεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νέας γλωσσικῆς κινήσεως ἡ παλαιὰ δημοτικὴ παράδοσις τῶν πρώτων μας ζωντανῶν ποιητῶν (Ρήγγα Φερραίου, Ἰωάννου Βηλαρά, Ἀθανασίου Χριστοπούλου καὶ τῆς ἐνδύξου Ἰωνικῆς σχολῆς μὲ τοὺς δύο μεγάλους μας ποιητὰς ἐπι κεφαλῆς: Διονύσιον Σολωμὸν καὶ Ἀριστοτέλην Βλαχωρίτην). Ἐκτοτε ραγδαίως ὑπερίσχυσε τὸ νέον ζωντανὸν ρεῦμα καὶ σήμερον ἡ ποίησις μας καθ' ὁλοκληρίαν εὐρίσκειται εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημοτικιστῶν ἀναφαίρετον πλέον κτήμιά των. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν καθήκον νὰ ἀναφέρωμεν τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ μεγαλύτερου τῶν ζωντανῶν ποιητῶν μας: Κωστὴ Παλαμᾶ—μῆς ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας καὶ ὡς ποιητοῦ καὶ ὡς λογοτέχνου καὶ ὡς ἰδεολόγου καὶ ὡς διανοουμένου καὶ ὡς ἀνθρώπου—ὁ ὅποιος καὶ ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος, ὁ ἔδηγός, ὁ δημιουργός καὶ παιδαγωγός μῆς ὀλοκλήρου γενεᾶς νέων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν. Κατὰ ἱστορικὸν καθήκον θφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν λαμπρὰν πλειάδα τῶν νέων ζωντανῶν μας ποιητῶν, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ὄλων ἀδιαλλάκτων καὶ φανατικῶν ὀπαδῶν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης (Α. Πάλλης, Α. Μαβίλης, Γ. Καλοσγοῦρος, Ι. Καμβύσης, Κ. Κρυστάλλης, Ι. Γρυπάρης, Α. Πορφύρας, Π. Βασιλικός, Γ. Δροσίνης, Ζ. Παπαντωνίου, Κ. Καβάφης, Μ. Μαλακάσης, Α. Σικελιανός, Σ. Σκίπης, Κ. Βάρναλης, Α. Καμπάνης, Μ. Αδγέρης καὶ ἐν μέ-

ρει: Ι. Πολέμης καὶ Γ. Σουρῆς, διὰ τὰ ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς γνωστοτέρους εἰς ἡμᾶς *).

(Ἀκολουθεῖ)

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

(*) Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς κ. κ. ποιητὰς καὶ λογοτέχνας, τοὺς ὁποίους εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐξ εὐκόλου ἄλλοιστε ἐπιλημοσύνης δὲν ἀναφέρωμεν εἰς τὰς σημειώσεις αὐτάς, τὰς ἐντελῶς προχείρους. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅλους, παλαιούς καὶ νέους, ἀλλ' οὔτε βεβαίως καὶ ὁ σκοπὸς μας εἶνε νὰ ὑψώσωμεν σκοπίμως τοὺς μὲν καὶ ὑποβιβάσωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ δεξώμεν συνοπτικῶς τὴν δύναμιν καὶ δράσιν τοῦ δημοτικισμοῦ μας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«ΓΡΑΜΜΑΤΑ». Ἀλεξάνδρεια 1916. Φύλλο 28—30, τόμος τρίτος, σελ. 361. Ὁ νέος τόμος τῶν «Γραμμάτων» γεμάτος ἀπὸ ὕλη διαλεκτῆ, περὶ καὶ ἔμμετρον. Καὶ μόνο τὰ περιεχόμενά τοις ν' ἀραδιάσαμε, θὰν τοῦ εἶταν ἡ καλύτερη σύστασις. Ξεχωρίζομε ὡςτὸσο ἓνα ἄρθρον τοῦ Ψυχῆρη, «Πρὸς τὸ φῶς», ποὺ μπορεῖ νὰν τὸ τυπώσωμε καὶ μεῖς σ' ἐρχόμενον φύλλο, τὴ μεταφράσει τῆς «Τρικυμίας» τοῦ Σαῖπτηρ ἀπὸ τὸν κ. Κ. Θεοτόκη (Ὁ «Ὁθέλλος» του μῆνης τώρα ἔτοιμος σὲ βιβλίον, φυλάει τὰ ὑπόγεια τοῦ ἐκδότη του, ποὺ πάσχει ἀπὸ κακοήθικο φ α τ α ο υ λ ι σ μ ὀ κ' ἐννοεῖ νὰ καταγωνιάται τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα), τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ρήγγα Γκόλφη, τὸ «Μειρολόγι» καὶ τὸ «Πάθος» τῆς Μυρτιώτισσας, καὶ ἄλλα ἀρκετὰ ἀξιοσημείωτα. Ἀπὸ τὸν τελευταῖον τόμον τῶν «Γραμμάτων» πληροφοροῦμεθα πῶς ἔχομεν στὴν Ἀθήναις ἓνα μεγάλο ποιητὴ, τὸ Βελμαῖν, ποὺ μερικὰ του τραγούδια θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ ὑπογράψῃ καὶ ὁ ἄμοιρος ὁ Βερλαῖν. Δὲν ξέρομε μόνον ἃ δέχεται καὶ ὁ Βέλμος ν' ἀποδώσει τὸ ἴδιο κοπιμμένο στὸ Γάλλο συναδερφὸ του καὶ νὰ ὑπογράψῃ μερικὰ τραγούδια του. Ὁ κριτικὸς κ. Μιχάλης Πετρίδης δημοσιεύει βαθυστόχαστη κριτικὴ γὰρ τὸν Ἄγγελον Σικελιανό, ποὺ τὸν ἀποκαλεῖ, καὶ μὲ ὄλον του τὸ δίκαιον, «μεγάλον ποιητὴ καὶ μέγαν δημιουργόν», καὶ ὁ κ. Ν. Νικολοῦδης δημοσιεύει τὸ «Μυστικὸν του», ποὺ ἡ «Ἀκρόπολις» δὲ δισταξε καθόλου νὰ τὸ ἀνακηρύξῃ ἀριστοῦργημα ἀριστοῦργημάτων. Τὰ «Γράμματα» πουλιοῦνται στὸ «Ἀκαδημαϊκὸν βιβλιοπωλεῖον» δρ. 4.

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ

Παίρνομε ἀπὸ τῆ «Νέα Ἑλλάδα» (25. 6. 1916 σελ. 9, στήλ. 5) τὴν ἀκόλουθην:

ΔΗΛΩΣΙΣ

Στὸ τελευταῖον φύλλον τῆς «Ἀρμονίας» τυπώθημα ἓνας λιβέλλος γὰρ τὸ νεαρό μου φίλον Πάνον Ταγκόπουλον μὲ τὸ στοιχεῖον Μ. ποὺ ἀφίσανε νὰ πιστευτῆ πῶς τὸν ἔγραφα ἐγώ. Ὡστόσο ἐγὼ α') λιβέλλου δὲ γράφω καὶ β') δ, π, γράφω τὸ ὑπογράψω π ά ν τ α.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΣΤΗ ΣΥΚΙΑ

Στὸ παιδί μου

Στις ὥρες τὶς σκοταδερεῖς ποὺ ἡ σκέψη μου βαραίνει
Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀνήμπορη λίγη δροσιὰ ζητάει,
Ἡ θύμησι, στὰ μαγικὰ τὰ δίχτυα τῆς μὲ δένει
Καὶ πίσω στὰ παιδιάτικα τὰ χρόνια μου μὲ πᾶει

Καὶ νά! τῆς Κρήτης τὰ βουνὰ καὶ τὰ πλατεῖα χωράφια
Τὸ σπῖτι καὶ οἱ βαθύσκιοτες τριγύρω καστανιές
Τῶν λειμονιῶν καὶ τῶν μηλιῶν χυμένα τὰ χρυσάφια
Τὸ περιβόλι τὸ παλιό, καὶ ὦ τρέλλα! οἱ ζαφορές!

Τὰ δυὸ τ' ἀδέρφια μου μαζί, πότε μὲ τὰ βιβλία
Πότε μὲ τὰ παιγνίδια τους περνοῦσαν τὸν καιρό.
Ἐγὼ, δὲν εἶχα παρὰ μιὰ μονάχα ἐπιθυμία:
Ἐξὼ νὰ τρέχω ἀδιάκοπα πρὸς ὃ,τι φωτεινό!

Καὶ σμίγοντας μὲ τὴν τρελλὴ τοῦ χωραφιοῦ κατοίκα
Ἄντις νὰ παίζω σὰν παιδί μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιά,
Σὲ μιὰ συκιά σκαρφάλονα καὶ τρώγοντας τὰ σύκα
Πολλὲς φορὲς κουβέντιαζα μὲ τὰ μικρὰ πουλιά.

Κι' αὐτὰ ποὺ μὲ γνωρίζανε, στὰ χέρια, στὰ μαλλιά μου
Κλαϊδιστὰ τρυπώνανε· κ' ἔνοιωθα μιὰ χαρά!
Σὰ νὰ χτυπούσανε πολλὲς καρδιὲς μὲς στὴν καρδιά μου,
Κ' ἔλεα πῶς εἶμαι τῶν δεντρῶν καὶ τῶν πουλιῶ ἡ Κυρά!

Μὰ ὁ κυνηγὸς ποὺ διάβαινε ἀπόξω ἀπ' τὸ περιβόλι
Τὰ γλυκοπιπινίσματα γροικώντας μιὰν αὐγὴ
Σημάδεψε καὶ φύτεψε θανατερὸ ἓνα βόλι
Σ' ἓνα πουλάκι· κ' ἔγυρε νεκρὸ χάμου στὴ γῆ.

᾽Ω! Θάνατε πολὺτροπε, πολὺξερὲ τεχνίτη
Ἐμένα δὲ μὲ πρόσεξες· κι ὡς τόσο ἤμουν κ' ἐγὼ
Σὰ μιὰ ἀγέρινη ψυχὴ καὶ σὰν ἀπὸ φτερό...
Νὰ μοιραστῶ δὲ μοῦπρεπε τὴν τύχη ἐνὸς σπουδαγίτη;

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΑ

ΘΥΜΟΣ

Δειλὰ φασάκια ἀλαργινὰ ζητᾷς στὶς ἔρημες βραδιές
παραμυθένιους λογισμοὺς ποθώντας νὰ ξυπνήσης
κι ἀπ' τοὺς γιालοὺς τοὺς γαλανοὺς κι ἀπ' τὶς ξανθὲς τὶς ἀμμουδιές
τοῦ δειλινοῦ ὄνειρευτήκης τὰ ρόδα νὰ θερίσης.

Γλυκὸ καὶ τῶν παραμυθιῶν τὸ χᾶδι καὶ τοῦ δειλινοῦ,
μὰ γύρω πνίχτρα ἢ σκοτεινιὰ τὴν πολιτεία πλακώνει
κ' ἐνῶ τὰ ὄραϊα καὶ τὰπαλὰ σοῦ νανορίζουνε τὸ νοῦ,
μαύρους καὶ κρούους τοὺς τοίχους τῆς μιὰ φυλακῆ σηκώνει.

Σφίξε τὸ γρόθο σου ψηλά, νὰ τὸν πυρώση ἡ ὄραϊα ὀργή,
νὰ λάμψη στὰ τρισκότιδα καὶ νὰ φεγγοβολήση
καὶ τάραξε τῆς σκέψης σου τὴν κοιμισμένη τὴν πηγὴ,
ὄργων ἀνάερα διαμαντιῶν νὰ φωσφορίση ἡ βρύση.

ΜΕΛΙΚΕΡΤΗΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Η ΕΘΝΙΚΗ γιορτή τῶν Γάλλων, γιορτάστηκε κ' ἐδῶ, στὸ Ἑλληνικὸ χῶμα, ποὺ εἰ Γάλλοι μὲ τὰ αἵμά τους δουλέψανε νὰ γίνει λεύτερο χῶμα, γιορτάστηκε λοιπὸν κ' ἐδῶ, μὰ ὄχι μὲ ὅσο ἐνθουσιασμὸ ἔπρεπε, ἀφοῦ, βλέπετε, τὸ κομματικὸ φαρμάκι χῶρισε τοὺς Ρωμιούς σ' εὐγνώμονες καὶ σ' ἀγνώμονες. Ἀφοῦ ὅλους ἡ πολιτικὴ μᾶς μεταμόρφωσε σὲ διπλωμάτες, εἶτανε φυσικὸ νὰ βρεθοῦν κ' Ἑλληνες ποὺ νὰ φρονοῦν πὼς ἀνάγκη νὰ νικηθεῖ ἡ Γαλλία, γιὰ νὰ ξασφαλίσαι ἡ Ἑλλάδα τὴν ἀνεξαρτησίαν της! Οἱ τελευταῖοι αὐτοί, φυσικά, δὲν μπορούσαν νὰ μὴ χαρακτηρίσουνε γιὰ πούλημένους καὶ ἀπάτριδες ὄσους ζητωκραυγάσανε γιὰ τὴ Γαλλικὴ ἐθνικὴ γιορτὴ.

*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ λοιπὸν ὁ Βενιζέλος; Γράφεται κα ξαναγράφεται αὐτό, καὶ δὲν ντρέπονται αὐτοὶ ποὺ τὰ γράφουν, εὔτε κοκκινίζουν αὐτοὶ ποὺ τὸ διαβάζουνε. Ἐξοστρακίσανε εἰ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀριστείδην, μὰ τὸν ἐξοστρακίσανε γιὰ Δίκαιο. Ὅταν καὶ μεῖς δὲν ἔχουμε τὸ κουράγιο νὰ ποῦμε γιὰτί δὲν τὸν θέλουμε τὸ Βενιζέλο, τί ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἴμαστε; Τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἴσως.

*

«**Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ**» δηλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Ψυχάρη ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προπερασμένον φύλλο τοῦ «**Νουμά**», ξαναδημοσιεύτηκε ἀλάκερο καὶ στὸ «**Ριζοσπάστη**» τῆς Θεσσαλονίκης (ἀρ. ὁ σελ. 3) στὴν «**Ἀναγέννησιν**» τῆς Κέρκυρας (ἀριθ. 173, σελ. 2) καθὼς καὶ στὴ Γαλλικὴ ἐφημερίδα «**Drapeau**» (29)12 Ἰουλίου, σελ. 1, στηλ. 1), μεταφρασμένο ἀπὸ τὴν Mlle Pauline Brevet. Ὁ «**Ριζοσπάστης**» στὸ κατοπινὸ τοῦ φύλλο (ἀριθ. 7 σελ. 4) ἔγραψε τ' ἀκόλουθα: «Ὁ ποιητικὸς διάλογος τοῦ Ψυχάρη, τὸν ὅποιον ἐκ τοῦ γνωστοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ ὁ «**Νουμάς**» ἀνεδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ περασμένον μας φύλλον, ἐνεποίησε βαθυτάτην αἰσθησιν μεταξὺ τῶν ἀναγνωστῶν μας καὶ πλεῖστα ἐπροκάλεσε σχόλια εὐαρεσκείας καὶ ἱκανοποιήσεως. Ὑποσχόμεθα εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας νὰ τοὺς παράσχωμεν πάντοτε τοιαύτας ἀπολαύσεις — ἀπολαύσεις εἰλικρινῶν λόγων καὶ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων καὶ ἐντυπώσεων ἐκ τῆς ἐν γένει ἐθνικῆς μας κατὰστάσεως».

*

Ο ΠΟΡΙΩΤΗΣ, ὁ ποιητὴς τῆς «**Ροδόπης**» καὶ φίλων φίλιτατος, θέλει νὰπαντήσει στὴν αἰσθητικὴ μελέτη τοῦ Ἄλκη Θρύλου, μὰ βάζει ὡς ἔρο νὰ τὴν υἱοθετήσῃ πρῶτα τὴ μελέτη αὐτὴ ὁ «**Νουμάς**». Ἀφοῦ εἶναι ἀπαράιτητο αὐτό, τὸ κάνουμε μ' εὐχαρίστησιν, ἀν καὶ ἡ μελέτη ἔχει ὑπογραφή, καὶ μὰ καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ὑπογραφή αὐτὴ ὁ «**Νουμάς**», εἶναι ὀλωσδιόλου περιττὴ

ἡ υἱοθεσία. Υἱοθετεῖ κανεὶς ἢ τ' ἀνυπόγραφα, ἢ τις ἀγνωστες καὶ πρωτοφανέστες ὑπογραφές. Ἡ ὑπογραφή ὅμως τοῦ Ἄλκη Θρύλου εἶναι γνωστὴ, γνωστοτάτη καὶ ὁ «**Νουμάς**» μ' εὐχαρίστησιν πάντα ἀνοίγει τὴς στήλης του σ' ἓνα καινούριο κριτικὸν ταλέντο, ἀκολουθώντας, καὶ σὲ τοῦτο, τὸ πρόγραμμά του ποὺ ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο τοῦ χάραξε, κ' ἀφίνει τὴς στήλης τοῦ λεύτερες στοὺς ἀληθινὰ νέους, ὅταν εἰ νέοι αὐτοὶ ἔχουν κάτι νὰ ποῦν.

*

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, τὸ τραπεζικὸν δηλαδὴ ἔδραμα ποὺ δικαιολογεῖ πέρα πέρα τὸν τίτλο του, μὲ τὸν τελευταῖο ἰσολογισμό του ἔδειξε πὼς ἀληθινὰ θαυματουργεῖ, ἀφοῦ καὶ τὴς εὐκολίας του κάνει στὸν κόσμο καὶ στοὺς μετόχους του δίνει μέρισμα γερὸ. Καὶ φυσικά, ἔτσι ἔπρεπε νάναί τὰ πράγματα μὰ καὶ ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα διευθύνεται ἀπὸ τὸν κ. Δ. Λοβέρδο ποὺ τὴ θεμελίωσε τόσο γερὰ καὶ ποὺ τόσο ἐπιτέβηκε τὴ διευθύνει.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΜΟΠΛΟΪΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γραμμὴ Πειραιῶς — Ἀλεξανδρείας

Μόλις ἐκ τῶν ἀγγλικῶν ναυπηγείων παραληφθὲν θαλαμηγὸν «**ΣΥΡΙΑ**» ταχύτητος 15 μιλίων, ἀμυθῆτου πολυτελείας καὶ ἀνέσεως ἀναχωρεῖ ἐκ Πειραιῶς (παραλία Τρούμπας) ἑκαστὸν ΣΑΒΒΑΤΟΝ ὥρα 3 μ. μ. κατ' εὐθείαν δι' Ἀλεξανδρείαν.

Γραμμὴ Πειραιῶς-Θεσσαλονίκης-Καβάλλας

Γραμμὴ Πειραιῶς-Κυκλάδων

Τὸ μὲ διπλοῦς ἑλικας καὶ μηχανὰς ἀφθάστου ταχύτητος, πολυτελείας καὶ ἀνέσεως θαλαμηγὸν ἀτμόπλοιον «**ΕΣΠΕΡΙΑ**» ἀναχωρεῖ ἐκ Πειραιῶς (Παραλία Τρούμπας)

Ἐκάστην ΤΕΤΑΡΤΗΝ, ὥραν 10.30' μ. μ. διὰ Σέρρον Ἄνδρον, Κόρφιον καὶ Τήνον.

Ἐκάστην ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ, ὥραν 8ην μ. μ. κατ' εὐθείαν διὰ Θεσσαλονίκην — Καβάλλαν.

Διὰ περαιτέρω πληροφορίας ἀπευθυντέον:

Ἐν Ἀθήναις. Γραφεῖα Γεν. Διευθύνσεως, ὁδὸς Ἀπελλο ἀριθ. 1 καὶ εἰς τὰ πρακτορεῖα ταξιδίων κ. κ. Θωμᾶ Κοῦκ καὶ Υἱοῦ, Ἀδελφῶν Γκιόλμαν καὶ Σ. Σωτιάδου (Πλατεία Συντάγματος) καὶ Ἰωάν Ρέντα (παρὰ τὸν ἠλεκτρικὸν σταθμὸν Ὀμονοίας).

Ἐν Πειραιεῖ. Γεν. Πρακτορεῖον, ὁδὸς Φίλωνος, 41. (ὅπου σθεν ἁγίας Τριάδος).

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μ. Π. Σαλβάγον ὁδὸς Ἀντωνιάδου.

(Ἐκ τοῦ Πρακτορείου)

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΛΑΪ' ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

2.—

Κι από τότε έδειχνε πώς τον έχτιμοῦσε περισσότερο. Ασχίνησε μάλιστα νάν του δίνει και βιβλία νά διαβάσει, σά δέν είχε νά μελετήσει μαθήματα, τίς Κυριακές και στίς σχολάδες, κι αυτή του έδωσε και τά πρώτα ποιήματα, τίς «Στιγμές μελαγχολίας» και κάλλα του Παπαρηγόπουλου, πού τότες είχαν κιάλας πρωτοβγεί και τίς τάχε φέρει ο πατέρας της.

Όποιο βιβλίο τουδινε ή Φλώρα, τó διάβαζε στοχαστικά, κάσιζε νά μελῆ στό νόημά του, νά πιάσει τήν ψυχή του, αν είντουσαν και στίχοι μάλιστα, φρόντιζε νάποστηθίσει τούς καλύτερους, γιατί ή Φλώρα τάνοιγε πάντα κουβέντα πάνου στό βιβλίο πού τουδινε και ντροπότενε νά φαίνεται πώς δέν καταλαβαίνει τά λόγια της. Σιγά σιγά με τά βιβλία και με τίς κουβέντες της Φλώρας τó μυαλό του άρχισε νά ξανοίχεται κι άσχίνησε νά τρεμοφέγγει μέσα του ο πόθος νά μπορέσει νά γράφει, κι αυτός βιβλία πού νάν τά διαβάζουν άλλα και νά κουβεντιάξουνε πάνου σ' αυτόν.

Σάν της τόν ξεμιστρεύτηκε τόν πόθο του μιá μέρα, άκουσε τά φρόνιμα τούτα λόγια:

— Δέν είναι καιρός σου ακόμα. Πρέπει πρώτα νά μελετήσεις και νά γνωρίσεις πολλά για νά μπορέσεις ύστερα νά γράφεις και σὺ βιβλία...

Κι όμως τά φρόνιμα τούτα λόγια, φαίνεται, δέν τά πήρε στά μετρητά κ'έτσι, σά μιá μέρα τούδωσε ή Φλώρα τó Λεύκωμα της νάν της γράψει κι αυτός τίποτα μέσα, αντί νά της αντιγράψει κανένα από καμιά άνθολογία, κάθισε ο φίλος, ιδιόφροντας και ξιδηφροντας, και της σκάρασε ένα δικό του, συγκολλώντας άσυνάρτητα φράσεις και λέξεις από ποιήματα ποιήτχες νά διαβάσει και της τόγραψε καλλιγραφικά στό Λεύκωμα, έπογράφοντάς το'έτσι:

Παῦλος Κατραμάς έποίει

Τó πρώτο του αυτό ποίημα, πού τó συγχοιμώτανε στά κατοπινά του χρόνια και καταδιασκέδαζε, άρχισε έτσι:

Εἰς τó Λεύκωμα της δος Φλ. Κλ.

Λοιπόν ακόμα ή καρδιά δέν ἤρχισε νά πάλλει:
στά τρυφερά σου στήθη
και ή εἰκών μου εν κούτχ λαμπρά νά αναθάλλει,
εἰκὼν λησμονημένη;

Κι αφού της ένθύμιζε πώς πέρασε κείνος ο καιρός (ποιός καιρός;) πού άκριτημένοι καθόντουσαν στον ήσκιο της ἱτιάς από κάτω και θρικιζόντουσαν έρωτα αἰώνιο και τυφλή άφοσίωση ο ένας στον άλλο, ξαφνικά αναθυμώτανε πώς τόν αἰτίησε εκείνη κι άγριεμένος της φώναζε:

... πλὴν σὺ με άπατούσες:

κι εἰς τήν άγκάλη άλλου νόν θνητοῦ άφιεμέγγι,
σέ με τί μένει, έρωτῆς; Ό θάνατος μοι μένει.

Σάν τó διάβασε τó ποίημα ή Φλώρα κ' έμαθε μάλιστα πώς τόγραψε ο ίδιος, κολακεύτηκε.

— Για μένα τόγραψες τóμορφο αυτό τραγούδι:

— Ναι! της είπε δειλά. Για σένα... Κ' είναι ή πρώτη φορά πού γράφω!

— Μπράβο του! Θα γίνεις ποιητής μιá μέρα.

Θά γίνει μιá μέρα!.. Μ' αυτός πίστευε πώς έγινε κιάλας!.. Ωστόσο, αφού τότε ή Φλώρα, έτσι και θάναι... Και καταχώρηκε πού κι αυτός μιá μέρα θά γινότανε Παπαρηγόπουλος!

6.

Τó πρώτο ποίημά του έγινε άφοιμή και της πρώτης μεγάλης του λύτης. Στο σπίτι της Φλώρας, ένα σπίτι πένθιμο και σιωπηλό, πού άνοιγότανε μόνο σέ λιγοστούς στενοῦς συγγενήδες της, πήγαινε συχνά κ' ένας πρώτος ξάδερφός της, ο Λάζαρος, ένας κρεμανταλάς ίσαμε είκοσι χρονών, πού σπουδάξε τάχα μηχανικός στό Πολυτεχνείο, μα πού όλο τόν καιρό του τόν περνούσε μέσα στους καφενέδες με τήν πρέφα, με τó ναργιλέ και με τίς άεροκουβέντες. Όσες φορές πήγαινε στοῦ θεῖου του τó σπίτι κ' εἴρισκε και τόν Παῦλο εκεί, ή δέν του μιλούσε καθόλου, ή αν του μιλούσε κοίταζε πώς νά τόν κοροϊδέψει και νά τόν παραστήσει για κουτό στα μάτια της ξαδέρφης του. Ό Παῦλος δέν τονέ χώνευε τó Λάζαρο και πολλές φορές μόλις πήγαινε κείνος σπίτι κοίταζε πώς νάν τó στρίψει με τρόπο για νά γλυτώσει τίς κοροϊδεῖες του.

Μιá Κυριακή τάπομεσήμερο, πού είχε πάει σπίτι και βρήκε μοναχή τή Φλώρα εκεί, γιατί κι ο Γιώτης κ' ή Κάμα είχανε βγεί με τόν πατέρα τους περίπατο, ξαφνιάστηκε, σάν ξεφυλλίζοντας τó Λεύκωμα, πού τότε βρεί πάνου στό τραπέζι, στην τραπεζαρία πού καθόντουσαν, διάβασε από πάνου από τó δικό του τó τραγούδι, με μολύβι γραμένα, τάνόλουθα πικρά λόγια: «Ό άποκριάτικος ποιητής του κάρρου τῶχει γράψει τούτο τó άνοστο ποίημα:

— Μπα! τó γραψιμο του τρελλολάζαρου! είπε ή Φλώρα, πειραγμένη, σάν της τόδειξε. Πέρασε τó πρωί από δώ και θάν τόγραψε. Χτές τó βράδι πού τó διάβαζα δέν εἶτανε γραμένο.

Τó διάβαζε και χτές τó βράδι;.. Αυτό έσωνε για νά σβήσει τήν πίκρα του. Σώνει πού τó διάβαζε και χτές τó βράδι... Δέν πάει νά γράφει οτι θέλει με τó μολύβι του ο Λάζαρος!

Ό Φλώρα πήρε τή γομαλάστιχα κ' έσβησε τά κακά τά λόγια. Ό Παῦλος ήκανοποιήθηκε. Μα σάν ύστερ' από μερικῆς μέρες ξανάπιασε τó Λεύκωμα στα χέρια του, εἶδε πώς έλειπε τó φύλλο με τó ποίημά του. Τόχανε ξεσκίσει. Ποιός; Ό Λάζαρος βέβαια. Ό Φλώρα δέν ήθελε νάν τονέ λυπήσει και δέν του τόπε. Τόμαθε από τήν Κάμα. Έμαθε και κάλλο. Πώς ο Λάζαρος τή μάλωσε τή Φλώρα, γιατί άφινει

καὶ τῆς γράφουν τέτια ποιήματα ἐρωτικά στὸ Λεύκομά της. Ἐρωτικά ποιήματα; Τότε τὸ μάθαινε γιὰ πρώτη φορὰ πὼς τὸ ποίημά του μποροῦσε νὰναι κ' ἐρωτικό. Καὶ στενοχωριότανε. Ἄν τὸ βλεπε κι ὁ πατέρας της καὶ τὸλεγε κι αὐτὸς ἐρωτικό, μὲ τί μάτια θὰ τὸν ἔβλεπε!.. Ἡ Φλώρα ὅμως καὶ γι' αὐτὸ τὸν παρηγόρησε.

— Δὲν πάει νὰν τῶσκισε!.. Ἐγὼ τὸ ξέρω ἀπόξω...

Τὸν ἀγαποῦσε λοιπὸν ἀφοῦ μάθαινε τὰ ποιήματά του ἀπόξω. Ἔτσι τὰ συλλογίστηκε καὶ χαϊρότανε. Μὰ ἡ χαρὰ του λίγο βίαστηκε. Ὁ Λάζαρος, ποὺ ξακολοθυόσε νὰ πηγαίνει ταχτικά στὸ σπίτι τῆς Φλώρας, τώρα τελευταία ἔφερε καὶ σύντροφον μαζί του, ἕνα γειτονόπουλό του, τὸν Ἀρτέμη, ὁμορφονιό, ντυμένονε τῆς ὥρας πάντα, μ' ἕνα μουστάκι μαῦρον καὶ ψιλότυσο, πασαλειμμένο μαντέκα, ποῦξερε κ' ἔλεγε γλυκὰ λόγια καὶ ποὺ λίγωνε τὰ μάτια του σὰ μιλοῦσε μὲ τὴ Φλώρα. Ἦξερε καὶ στίχους πολλοὺς ἀπόξω ὁ Ἀρτέμης καὶ τοὺς ἀπάγγελε μὲ σιγαλή καὶ τρεμάμενη φωνὴ καὶ ἡ Φλώρα, ποὺ εἶτανε μανιακὴ μὲ τοὺς στίχους, εὐχαριστιότανε νὰ κουβεντιάζει μαζί του καὶ παραμελοῦσε τὸν Παῦλον πολλὰς φορές. Μιὰ φορὰ μάλιστα καὶ χαμογέλισε, σὰν ὁ Λάζαρος εἶπε στὸν Ἀρτέμη περιπαιχτικά, δείχνοντάς του τὸν Παῦλον:

— Νά, τοῦ λόγον τ' ἀπὸ δὴ εἶναι ὁ ποιητὴς ποὺ σοῦ λεγα!...

Ἐγινε ἀκόμα καὶ τοῦτο: Ἡ Φλώρα, ποὺ πρῶτα ἀργὰ καὶ ποὺ πήγαινε στὸ σπίτι τοῦ Λάζαρου, ποὺ καθότανε λίγο πέρα, κοντὰ στὸ Θεοσεῖο, ἀρχίνησε τώρα νὰ πηγαίνει συχνά, σκεδὸν κάθε δυὸ τρεῖς μέρες, γιὰ νὰ κρατᾷ σύντροφιά, καθὼς ἔλεγε, τῆς θειάς της, ποὺ εἶτανε ἡ καφερὴ ἀπὸ καιρὸ κρεβατωμένη, μὰ ἀλήθεια γιὰ νὰ βλέπει τὸν Ἀρτέμη, ποὺ καθότανε ἀντικρὺ στὸ σπίτι τοῦ Λάζαρου, καθὼς πληροφοροῦσθηκε ἀργότερα.

Μὰ κ' ἔτσι ὁ Παῦλος δὲν ξέκοψε. Πήγαινε ταχτικά σπίτι της. Εἶτανε φίλος καὶ συμπαθητὴς τοῦ Γιώτη, συμπαθοῦσε καὶ τὴν Κάκια. Λυπότανε, φυσικά, ποὺ πάντα δὲ βρισκότανε κ' ἡ Φλώρα ἐκεῖ, μὰ ὅσες φορές τύχαινε νὰ μένει σπίτι της καὶ νὰν τὴ βλέπει, ἀποζημιωνότανε γιὰ τὶς ἀπουσίες της μὲ τὴν καλοσύνη καὶ μὲ τὸ ἐνδιαφέρο ποὺ τοῦδειχνε. Μόνον ποὺ τὸ παράκανε, τὸ κορίτσι, μὲ τὸ νὰ παραλέει τὸνομα τοῦ Ἀρτέμη σὲ κάθε κουβέντα της. Ὁ Ἀρτέμης μαῦδωσε τὸ δεινὰ βιβλίο. Ὁ Ἀρτέμης μοῦ ἀπάγγειλε τοῦτο τὸ ποίημα προχτές. Ὁ Ἀρτέμης διαβάζει τώρα τὸ τάδε καινούριον ρομάντισον. Ὁ Ἀρτέμης εἶναι τόσο καλός... Κι ὅλο ὁ Ἀρτέμης κι ὁ Ἀρτέμης. Κ' ἔτσι αὐτὴ ποὺ ἀπὸ φυσικό της εἶτανε λιγύλογη, μιλώντας γιὰ τὸν Ἀρτέμη ἄφινε τὴ γλώσσα της νὰ τρέχει ροδιάνι.

Ὁ Παῦλος πονοῦσε, πονοῦσε πολὺ. Τὴν ἀγαποῦσε; Δὲν τῶχε ἀκόμα αὐτὸ ξεδιαλύνει καλὰ καλὰ μέσα του, μὰ τὸ δάγκωμα τὸ φαρμακερὸ ποὺ νιωθε στὴν καρδιά του καὶ ἡ στενοχώρια του ἡ δεινὴ, ὅσες φορές ἀκουγε τὸνομα τοῦ Ἀρτέμη, τί ἄλλο μποροῦσε νὰναι;

Τὴν ἄλλη χρονιά ποὺ ἡ φαμελιὰ τοῦ Κλωνάρη ἀναγκάστηκε νὰ κατεβῆ νὰ μείνει στὸν Πειραιά, ποῦχανε καὶ κεῖ σπίτι δικό τους, ὁ Παῦλος, μαζί μὲ τὴ λύπη ποῦχανε τὴν

ἀγαπημένη του τὴ σύντροφιά, ἔνωσε καὶ μεγάλη χαρὰ, γιὰτὶ ἔτσι, τώρα στὸν Πειραιά, ἡ Φλώρα δὲ θὰ μπορεῖ νὰ βλέπει τὸν Ἀρτέμη καὶ θὰ τὸν ξεγνοῦσε πιά.

Ἄ δὲν ἔβλεπε ὅμως ταχτικά τὸν Ἀρτέμη, δὲ θὰ μποροῦσε νὰν τὴ βλέπει κι ὁ Παῦλος πιά ταχτικά. Κ' ἔτσι, μακριὰ της τώρα, ξεκαθαρίστηκαν τὰ αἰσθήματα πιά μέσα του κ' ἔνωσε πὼς τὴν ἀγαπᾷ τρελλά.

Πὼς νὰν τὴ βλέπει ὅμως; Εἶχε τὰ μαθήματά του, μὰ εἶχε καὶ τὴ φτώχεια του. Γιὰ νὰ κατεβαίνει στὸν Πειραιά, ἤθελε παραδες. Καὶ παραδες δὲν εἶχε. Σοφίστηκε λοιπὸ νὰ κρατᾷ πότε μιὰ δεκάρα, πότε δυὸ, καθεμέρα ἀπὸ τὰ χρήματα ποὺ τοῦδινε ἡ μάννα του γιὰ νὰ φωνίζει, κι ἅμα μαζώνει ἕνα ποσό, δυὸ τρεῖς δραχμῆς, νὰ κατεβαίνει στὸν Πειραιά νὰν τὴ βλέπει.

Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τὰ κατάφερε νὰ μαζώξει τὶς τρεῖς δραχμῆς, εἶδε πὼς δὲ σώνουνε. Ὁ λαϊμοδέτης του εἶταν ξεφτισμένος καὶ σκέφτηκε πὼς μὲ τέτια χάλια δὲν εἶναι νὰ κατεβῆ στὸν Πειραιά. Ἀγόρασε λοιπὸν ἕνα λαϊμοδέτη κατακόκκινον, τῆς φωτιάς, ὀχτὼ δεκάρες, ἀγόρασε καὶ μιὰ ζουγραφιά, μιὰ λαμπερόχρωμη ζουγραφιά ὠραίας γυναίκας, ποὺ τὴν κόλλησε μέσα στὸ καπέλλο του, στὴν ἄσπρη φόδρα, καὶ σὰν ὕστερ' ἀπὸ μέρες τὰ κατόφερε νὰν τὶς κάνει δυόμισι δραχμῆς, κατέβηκε στὸν Πειραιά.

Ἡ Φλώρα καθότανε σιμὰ στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Ἁγίου Νικόλα κι ὁ Παῦλος τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι της, μὲ ἀπόφαση τοῦτῃ τὸ φορὰ. Θὰν τῆς ξομολογιότανε τὴν ἀγάπη του. Θὰν τῆς ἔλεγε πὼς στὰ μαθήματά του τώρα πάει περιφρημα. Θὰν τῆς διάβαζε ἀκόμα καὶ δυὸ τραγουδιὰ ποὺ τὰ γράψε γι' αὐτὴ. Κοντὰ σ' αὐτὰ θὰν τῆς ξομολογιότανε καὶ τὸ μεγάλο του τὸ μυστικό, πὼς σὲ δυὸ χρόνια ποὺ θὰ βγάλει τὸ Γυμνάσιο, θὰ πάει στὸ Πανεπιστήμιον, θὰ γραφτεῖ στὰ Νομικά καὶ σὰν πάει τὸ δίπλωμά του θὰ τὴν πάει γυναίκα του.

Πάει, ἡ δειλία του ἔσβησε. Θὰν τᾶλεγε ὅλ' αὐτὰ, εἶχε τοιμάσει μάλιστα καὶ τὰ λόγια κ' ἔτσι ἀνέβηκε κορδαμένος καὶ θαρρετὰ τὶς σκάλες τοῦ σπιτιοῦ σὰν ἄνθρωπος ποῦχει πάει μεγάλη ἀπόφαση.

Ἡ Φλώρα εἶτανε σπίτι. Εἶτανε κ' ἡ Κάκια. Βουτημένες κ' οἱ δυὸ στὰ μαῦρα.

— Καλέ, δὲν τῶμαθες; Πέθανε ὁ πατέρας... πᾶνε δυὸ μῆνες τώρα...

— Ζωὴ σέ...

— Καὶ τώρα κατέβηκε ἡ θειά, ἡ μητέρα τοῦ Λάζαρου καὶ κάθεται μαζί μας... Χάσαμε τὸν καμμένο τὸν πατέρα, μὰ ἔχουμε σύντροφιά, καὶ καλὴ μάλιστα...

Κεῖνον τὸ καλὴ τοῦ χτύπησε ἄσκημα στ' αὐτὴ. Γιὰ νὰ κάθεται μαζί της ἡ μητέρα τοῦ Λάζαρου, σίγουρα θὰ κάθεται κι ὁ Λάζαρος, θὰ κατεβαίνει κι ὁ Ἀρτέμης στὸν Πειραιά, καὶ γιὰ τοῦτο ἡ σύντροφιά εἶναι καλὴ.

Ἀφοῦ κόμπιασε καὶ ξανακόμπιασε ἀποφάσισε νὰν τὸ φωτῆσει:

— Κάθεται κι ὁ Λάζαρος στὸν Πειραιά;

— Αὐτὸς κάθεται στὴν Ἀθήνα... Ἐχει, βλέπεις, τὰ μα-

θήματά του στὸ Πολυτεχνεῖο. Μὰ κατεβαίνει κάθε Κυριακή...

Ὁ Παῦλος δὲν τἀποκότησε νὰν τὸ ρωτήσῃ ἂν κατεβαίνει τὴν Κυριακή κι ὁ Ἀρτέμης μαζί του. Μὰ γίνεται κι ἄλλως; Μιὰ καὶ κατεβαίνει ὁ Λάζαρος!..

Ἄφου κἀθισε κάμποση ὥρα, σηκώθηκε νὰ φύγῃ.

— Νὰ σὲ βλέπουμε!.. τοῦπε ἡ Φλώρα.

— Ἄμ' ἀδειάζω! τῆς ἀποκρίθηκε ξερά· καὶ κοντοστάθηκε. Ἡ στιγμή τῆς μεγάλης τῆς ἀπόφασης ἦρθε. Μὰ ἔκανε νὰνοῖξῃ τὸ στόμα του καὶ δὲν μποροῦσε. Ἄλαλος στεκότανε ὀλόρθος μπροστά τῆς. Ἄλαλη καὶ κείνη. Ἐπιτέλους, νιώθοντας τὴ θέση του κομικῆ, εἶδε πὼς πρέπει κάτι νὰ πεῖ.

— Νὰ σοῦ πῶ!..

— Τί;

— Ἦθελα, ἂν μποροῦσες...

Καὶ σταμάτησε πάλι.

— Λέγε μου...

— Ἦθελα, ἂν μποροῦσες, νὰ μοῦ δάνειζες γιὰ λίγες μέρες τὴν «Ἀνθολογία» σου... Τὴ θέλω γιὰ νάντιγράψω μερικὰ ποιήματα ἀπὸ κεῖ μέσα...

Τῶπε ἔτσι γιὰ νὰ πεῖ κάτι. Μά, φυσικά, δὲν εἶτανε κείνο πὺν ἦθελε νὰ πεῖ. Κι ὅμως καὶ δῶ, στ' ἄσχοπα τοῦτα λόγια, ἀκριβὰ πλερώθηκε.

— Λυπάμαι πολὺ, καημένε, τοῦ ἀποκρίθηκε, μὰ τὴν Ἀνθολογία μου τὴν πήρε τὴν περασμένη Κυριακή ὁ Ἀρτέμης τοῦχε κατεβῆ ἀπὸ τὸ πρῶτ' στὸν Πειραιά μὲ τὸ Λάζαρο...

Τὴν ἀπεχαιρέτησε κ' ἔφυγε. Πάλε ὁ Ἀρτέμης στὴ μέση! Γιὰ νὰ κατεβαίνει στὸν Πειραιά καὶ νὰ μένει ὅλη τὴ μέρα, ἀπόδειξε πὼς ἀγαπιοῦνται. Κι ἀφου ἀγαπιοῦνται, τί γυρεύει αὐτὸς στὴ μέση; Πάει πιά, ἀποφασίστηκε. Δὲ θὰ κατεβῆ ἄλλη φορὰ στὸν Πειραιά. Δὲ θὰ κρατᾷ τις δεκάρες ἀπὸ τὰ ψώνια. Καὶ μὲ βαριά τὴν καρδιά ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα. Τὴ νύχτα κἀθισε κ' ἔγραψε ἕνα ποίημα. Τὸ τιλοφόρησε «Ἀπογοήτευση».

Λεξιξὴ χρονῶνε κ' εἶχε ἀπελπιστεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ!..

7

Πέρας ἕνας χρόνος. Τὴ Φλώρα δὲν τὴν εἶχε ξεχάσει μὰ δὲν κατέβηκε ξανά στὸν Πειραιά. Οὔτε τὴν ξανάειδε. Τῆς ἔγραψε ποιήματα, τῆς ἔγραψε γράμματα θερμὰ καὶ τὰκρυβε στὸ σφράγι του. Δὲν τἀποφάσιζε νὰν τῆς τὰ στείλῃ. Τῶ-ξερε πὼς ἂν τῆς τίστεινε, θὰν τὰ διάβαζε κι ὁ Ἀρτέμης, ἢ ἂν τὰ διάβαζε καὶ κείνος ὁ παλιολάζαρος, καὶ θὰ γελοῦσανε μαζί του. Τάρεσε νὰναι ἀπελπισμένος ἔραστής. Εἶτανε καὶ τῆς μόδας τότε αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἔρωτες. Στὰ ποιήματα καὶ στὰ ρομάντσα πὺν διάβαζε, τέτοιους ἔρωτες πάντα συναντοῦσε. Τέτια τοῦ δείχνανε τὴν ἀγάπη τότε τὰ βιβλία καὶ τέτια τὴ δεχότανε.

Μιὰ Κυριακή, κοντὰ τὸ μεσημέρι, ἀντάμωσε στὴν Ὁμόνοια τὸ Γιώτη. Εἶτανε καταχαρούμενος.

Πάμε στὸ Σολωνεῖο, τοῦπε, νὰ σὲ τρατάρω μὰ πάστα!

Καὶ πρὶν προφτάσῃ νὰν τονὲ ρωτήσῃ γιὰ τις ἀδεραφά-

δες του, τοῦπε ὁ Γιώτης:

— Ἐέρεις; Τὴν περασμένη Κυριακή παντρέψαμε τὴ Φλώρα...

— Μὲ τὸν Ἀρτέμη; ρώτησε κομπιασμένα.

— Ὁχι! Μὲ τὸν Πίκρα... Εἶναι μεγαλομπακάλης στὸν Πειραιά καὶ λεβεντόπαιδο στ' ἀλήθεια.

— Ἄλλο δὲν ἦθελε νὰκούσει ὁ ἔρμος. Προφασίστηκε πὼς εἶναι βιαστικός, πὼς τὸν καρτεροῦνε σπιτι καὶ δὲ δέχτηκε τὸ τρατάρισμα. Οὔτε τὸ τυπικὸ «Νὰ ζήσουνε» δὲ βάσταξε ἡ καρδιά του νὰν τοῦ πεῖ. Τὸν ἄφισε σύξυλο κεῖ, μπροστὰ στὸ Σολωνεῖο, κ' ἔφυγε σὰν τρελλός.

Τἀπομῆσήμερο πὺν καθότανε στὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ του καὶ κοίταζε τὸ δρόμο, δίχως νὰ βλέπει τίποτε, ἔξδν τὸν πόνο του τὸ μεγάλο, ἄκουσε ἕνανε, πὺν καθότανε ἀπόξω ἀπὸ μιὰ γειτονική του ταβέρνα καὶ κουτσόπινε μὲ παρέα, τὸν ἄκουσε νὰ τραγουδεῖ μὲ παθητικὴ φωνὴ καὶ ραγισμένη:

Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγά, ζυγά,
τὸ ῥημο τᾶηδόνι τὸ μοναχό...

καὶ νὰν τὸ λέει καὶ νὰν τὸ ξαναλέει, κάθε φορὰ καὶ πὺν παθητικά, τὸ τραγουδῖ.

— Ἐγὼ ἴμι τὸ ῥημο τᾶηδόνι! συλλογίστηκε κ' ἔκλαψε πικρά.

Ὁ γάμος τῆς Φλώρας τὸν πλήγωσε βαθιά. Ἄν καὶ δὲν εἶχε κανένα δικαίωμα πάνω τῆς, ἀφου ποτὲ δὲν τῆς φανέρωσε τὴν ἀγάπη του καὶ ποτὲ δὲ τοῦ μίλησε γι' ἀγάπη αὐτῆ, δὲν τοῦ ὑποσκέθηκε, δὲν τοῦταζε τίποτε, ἂν καὶ δὲν εἶχε λοιπὸν κανένα δικαίωμα πάνου τῆς, στὴν παιδιατικὴ φαντασία τοῦ, τὴν ἀναμένη ἀπὸ τὰ μαθιστορήματα κι ἀπὸ τὰ κακοχωνεμένα ποιήματα πὺν διάβαζε, ἡ Φλώρα παρουσιαζότανε γι' ἄπιστη, γιὰ προδότρα, γιὰ φαρμακεῦτρα τῆς ζωῆς τοῦ ἄσπλαγην. Τὴν καταριότανε καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ τραγουδία πὺν τὰ σύνθετε πάνου στὶς μαῦρες, καθὼς τῆς ἔλεγε, στιγμὲς τῆς ἀπελπισίας του, κ' ἦθεε στιγμή πὺν καὶ τὸ θάνατό τῆς ἀκόμα εὐκλήθηκε γιὰ νὰ πάψῃ νὰ τὴν καταριέται καὶ γιὰ νὰ τὴν κλαίει πεδαμένη!

Γιὰ νὰ ξεχάσει τὸν πόνο του—γιατὶ πονοῦσε βαθιά κι ἀληθινὰ—τῶρριξε στὴ δουλειά. Μελετοῦσε τὰ μαθήματα τοῦ σχολειοῦ του, μελετοῦσε πολὺ, κατάφερε νὰ γίνῃ ἀπὸ τοὺς καλύτερους μαθητᾶδες στὴν τάξη του, κι ὅταν τοῦ περίσσευε καιρὸς διάβαζε λογιῆς βιβλία, μιὰ εἰσεινὴ μετάφραση τοῦ Μπλάυρον ὁτὸ πεζό, τις «Ποιητικὲς μελέτες» τοῦ Δαμαρτίνου, τις «Ἐξομολόγησες ἑνὸς τέκνου τοῦ αἰῶνος» τοῦ Μυσοῦ κι ὅ,τι ἄλλο πεσιμιστικὸ βιβλίον πετύχαινε. Αὐτὰ τὰ βιβλία τὸν τραβούσανε, σ' αὐτὰ τὰ βιβλία εὔρισκε συντρόφους τοῦ πόνου του. Κ' ἔγραφε, ὅλο κ' ἔγραφε στίχους, φυσικά γιὰ τὴν ἀπιστία τῆς καὶ γιὰ τὴ δυστυχία του πάντα. Τοὺς στίχους αὐτοὺς λογάριζε νὰν τοὺς τυπώσει μιὰ φορὰ σὲ βιβλίον καὶ νὰν τοὺς βάλῃ τίτλον «Μαῦρα δάκρυα»...

Μίσησε τις γυναῖκες μὰ σιγὰ σιγὰ μίσησε καὶ τοὺς ἀθρώπους γενικά. Δὲν ἔκανε παρέα μὲ κανέναν. Κι ὁ Γιάγκος, πὺν τοῦ εἶτανε τόσο πιστός καὶ καλόβολος φίλος, τὸν ἐνοχλοῦσε. Ἦθελε νὰναι πάντα μοναχός του, μὲ μόνη συν-

τροφιά τῆ δυστυχία του, καθὼς μονολογώντας ἔλεγε. Κι ὅταν ὁ καιρὸς καὶ ἡ μελέτη δὲ τὸν κρατούσανε κλεισμένο σπίτι, τὰ δειλινὰ, ἔπαιρνε ἓνα βιβλίον καὶ τραβοῦσε πίσω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, καὶ κεῖ, σὲ καμιὰ πέτρα καθισμένος ἢ ξαπλωμένος στὴν πρασινάδα, καθότανε ὥρες καὶ ὥρες μὲ τὸ βιβλίον ἀνοιχτὸ μὰ δίχως νὰν τὸ διαβάσει.

Ὁ πόνοσ του χρησίμευε γιὰ δάσκαλὸσ του μεγάλου, ὁ Ἀρχάγγελου ὁ πόνοσ φέρνει μαὶ πρὸσ τὰ μεγάλα, πὸν λέει καὶ ὁ Ποιητὴσ. Ὁ πόνοσ τοῦ ἀνοίξει τὴν ψυχὴ, τοῦ κέντρισε τὴ φαντασίαν καὶ τὸ συλλογιζότανε κατόπιν—ἀ δὲ δοκίμαζε τόσο δυνατὸ πόνο, ἀν τοῦ χαμογελοῦσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἢ ζωὴ, θὰ πλαθότανε καὶ αὐτὸσ ἓνασ ἄνθρωποσ τοῦ σωροῦ, ἓνασ νοικοκυράκοσ, δίχωσ κανένα ὄνειρο, δίχωσ καμιὰ εὐγενικὰ φιλοδοξία.

Ὅταν τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο καὶ γράφτηκε στὸ Πανεπιστήμιον, στὴ Νομικὴ Σχολή, τὴ μέρα ἴσια ἴσια πὸν γράφτηκε καὶ γύριξε περὶφανα καὶ καμαρωτὰ σπίτι του μὲ τὸν τίτλο τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ πολίτου», ἔμαθε πὸσ ἢ Φλώρα πέθανε ἀπὸ χτικίον, δυὸ χρόνια ἕστερ ἀπὸ τὸ γάμο της, στὴ Ἀγκίστρι πὸν τὴν εἶχανε πάει ἀπὸ τὸ καλοκαίρι γιὰ νὰ βρεῖ γιαιρεία κάτου ἀπὸ τὰ πεῦκα τοῦ νησιοῦ. Τὸ καλὸ μαντάτο, πὸν τοῦ τὸ εἶπε κίόλασ ἢ μάννα του, τὸν τάρραξε, μὰ μεθησιμένος ὅπωσ εἶτανε ἀπὸ τὴ χαρὰ πὸν ἀξιώθηκε νὰ γίνει φοιτητὴσ, βρῆκε γλήγορα παρηγοριά στὴ σκέψη πὸσ καὶ, καὶ αὐτὸσ ἀν τὴν ἔπαιρνε θὰν τοῦ πέθαινε καὶ θὰ λυπότανε σήμερον διπλά.

Ὡστόσο ἢ παρηγορήτρα αὐτὴ σκέψη δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ γράψει μιὰ ἐλεγείαν γιὰ τὴν ἀγαπημένη του.

8.

Μπαίνοντας στὸ Πανεπιστήμιον, μπῆκε σ' ἄλλον κόσμον σ' ἄλλη ζωὴ. Γνωρίστηκε καὶ μὲ νέουσ πολλούσ, μὰ γιὰ φίλουσ του κράτησε τρεῖσ πὸν ταιριάζανε κάπωσ περισσότερον μαζὶ του. Ὁ Ἀντώνησ Μανρῆσ, ὁ Στέλιοσ Σταυρίδησ καὶ ὁ Ἀντρέασ Σακελλάρησ γενήκανε φίλοι του ἀχώριστοι. Σπουδάζανε καὶ αὐτοὶ νομικά, μὰ τὴ σπουδὴ τῆσ ἐπιστήμησ δὲν τὴν εἶχανε πάρει στὰ σοβαρά, ὅπωσ καὶ ὁ Παῦλοσ. Πηγαίνανε στὸ Πανεπιστήμιον μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μιγόνε καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ τραβάνε ἢ περίπατο ἢ στὸν καφεγὲ γιὰ μπιλιάρδο, ἢ στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, ὅταν εἶχανε καιρὸ γιὰ διάβασμα. Δὲν εἶχανε καμιὰ βιάση γιὰ τὴν Ἐπιστήμη. Θὰν τὴ μαθαίνανε ἀργότερον, ὅπωσ κάνανε ὅλοι, ἀμα εἶτανε γιὰ νὰ δώσουν ἐξετάσεσ. Τώρα εἶταν ὁ καιρὸσ τοῦ ραχατιοῦ, τοῦ γλεντιοῦ, τῆσ καλοπέρασησ. Καλὰ φέψανε τόσα χρόνια στὸ Γυμνάσιον!

Ὁ Παῦλοσ εἶχε ξεχωριστὴ θέση στὴν παρέαν. Εἶχε μεταφράσει ἓνα τραγοῦδι τοῦ Ἀνακρέοντα καὶ τοῦ τὸ τύπωσε ὁ «Ἡερθενών», τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν ποῦβγαίνει τότεσ κ' εἶχε δημοσιέψει καὶ κάτι στίχουσ του ἐρωτικούσ σὲ κάτι ἄλλα δευτερώτερα περιοδικά. Καὶ τὰ δυὸ τάχε δημοσιέψει μὲ ψευτόνομα, Ο Ἰ ν ὀ μ α ο σ, μὰ εἶχε φροντίσει νὰν τὸ μάθουν οἱ φίλοι του καὶ ἀρκετοὶ συφοιτητέσ του πὸσ αὐτὸσ εἶναι ὁ Οἰνόμαοσ κ' ἔτσι οἱ φίλοι του τὸν ἐβλέπανε μὲ κάτιον σεβασμό. Ὁ Ἀντώνησ Μανρῆσ μὰ-

λιστα καὶ μὲ κάτιον φτόνον, γιὰτ' εἶτανε καὶ αὐτὸσ ποιητὴσ, εἶχε στείλει καὶ αὐτὸσ ποιήματα στὸν «Ἡερθενώναν» δυὸ τρεῖσ φορέσ, μὰ πάντα τοῦ ἀπαντοῦσανε στὴν ἀλληλογραφίαν «Δυστυχὸσ ἀκατάλληλοσ».

Μὲ τοῦσ τρεῖσ φίλουσ του ὁ Παῦλοσ συνήθισε καὶ στὴν μορμικὴ ζωὴ. Ὁ Ἀντώνησ καθότανε στὸν Πειραιά· ὁ Ἀντρέασ καὶ ὁ Στέλιοσ εἰντοῦσαν ἀπὸ ἐπαρχία φερμένοι. Ὁ Παῦλοσ ἀν καὶ εἶχε τὸ σπίτι του στὴν Ἀθήναν ἐννοοῦσε νὰ περναίε μαζὶ τοῦσ, τρώγοντασ πλούσια ὅταν τὸ κοινὸ ταμεῖον εἶχε παρὰδεσ, καὶ φτωχικά στίσ μέρεσ τῆσ ἀνήλιαγεσ. Ἐβγαζε καμιὰ τριανταριά δραχμῆσ καὶ αὐτὸσ τὸ μῆνα γράφοντασ στὰ σατυρικὰ φύλλα τῆσ ἐποχῆσ, τοῦδινε κ' ἢ μητέρα του πότε πότε κανένα τίλληρον, κ' ἔτσι, τὸ κοινὸ ταμεῖον τὸ τροφοδοτοῦσε καὶ αὐτὸσ, τὸ τροφοδοτοῦσε μάλιστα πλουσιοπάροχα, γιὰτὶ αὐτὸσ προμήθευε καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ εἰσιτήρια, τὰ τζαμπατζιδικά, γιὰ τὰ θεάτρα.

Τῆσ πονηρέσ μέρεσ, πὸν τὸ κοινὸ ταμεῖον σὲνέριάζε, τῆσ περνοῦσανε στὴν κάμαρον τοῦ Ἀντρέασ μὲ ξεροῦσ καρπούσ καὶ μὲ ψωμοτύρι, δίαιταν ἀπαραίτητη κατὰ τῆσ παχυσαρκίασ, καθὼσ ἔλεγε χαριτολογόντασ ὁ Στέλιοσ.

Ὁ Ἀντρέασ εἶχε νοικιάσει κάμαρον στὴν ὁδὸ Βησσαρίωνα, στὸ κάτω πάτωμα ἓνοσ μεγάλου σπιτιοῦ, μέσα σὲ μιὰ μωδιόστρα Τριεστίναν, τὴν κυρία Κλαίρη, γυναίκαν φιλόλογη, τριαντάρα, πὸν φροφῶσε γιὰ γέντια καὶ πὸν τοῦσ ἔκανε πολὺ γούστο τοῦσ τέσσαρουσ περριπῶντεσ, καθὼσ τοῦσ ἔλεγε, καὶ μάλιστα ἀμα τοῦσ ἐνοῦσε ἀπένταρουσ.

Δὲν ἔκει κάτι πεντάρα; τοῦσ εἶλεγε. Φίλει φάει τὰ λεφτά, κοιλία παίξει ταμπούρα ἕστερα!.. Καὶ τὰ λόγια τὰ συντρόφευε μ' ἓνα βαθὺ πιάτο γιομάτο μακαρονία, τὸ ἀγαπημένο φαὴ τῆσ καὶ Κλαίρησ.

Ἡ καὶ Κλαίρη συζῶσε μὲ τὸ Μίμη, πὸν δὲν εἶχε φτάσει ἀκόρη τὰ τριάντα καὶ ὅμοωσ τάχε καταφέρει νὰ ναναγήσει στὴ ζωὴ, γιὰτὶ ἀπὸ παιδί εἶχε ρηχτεῖ στὴν πάλη της, καὶ τώρα ζῶσε, ἀπὸ πέντε περίπου χρόνια, μὲ τὴν Κλαίρη, πὸν τὴν εἶχε γνωρίσει στὸ Τριεστι, στὸ τελευταῖον λιμῆνι τοῦ ναναγίου του, καὶ τὴν εἶχε φέρει μαζὶ του ἐδῶ. Ἡ Κλαίρη κρατοῦσε ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ, κερδίζοντασ ἀρκετὰ μὲ τὴν βελόναν της καὶ ὑπενουκιάζοντασ δωμάτια σὲ φοιτητέσ. Εἶχε κάνει κ' ἓνα ἀγοράκι μαζὶ του, χαριτωμένο, εἶχε καὶ τὴ Μαριάνθη, μιὰ μελαχροινὴ καπέλλα ἴσαμε δεκάξην χρόνων, γνωστῆσ τοῦ Μίμησ φαμελιῶσ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, πὸν τοῦ τὴν εἶχανε μπιστευτεῖ γιὰ νὰ μάθει τὴ ραφικὴν σιὰ στὴν Κλαίρη. Γιατὶ ἢ Κλαίρη εἶτανε ράφτρα μοναδική, μὲ γούστο, κ' ἔραβε μεγάλεσ ἀρχόντισεσ, ξένεσ τῆσ περισσότερεσ, σὲ προσβεῖτεσ. Ὁ Μίμησ νὰ καλοτρῶει ἦθελε, νὰ ραχατεῖ, καὶ δὲν τὸν ἐνοιαζε γιὰ τίποτ' ἄλλο. Τὸ χαριτζιλίκι του τὸ βγαζε πάντα ἀπὸ κάτι μικροεσιτέτεσ καὶ ἄλλεσ μικροδολεῖεσ τοῦ ποδιοῦ.

Στὸ σπίτι τῆσ Κλαίρησ περῶσανε τὰ παιδιὰ μέρεσ χαρισάμενεσ. Τόσο πολὺ μάλιστα συδεθήκανε μαζὶ μὲ τὸ σπίτι, πὸν ἀργότερον, σὲν εἶχανε πιά καλογνωριστεῖ, βάζανε σιγνὰ καὶ αὐτοὶ τὰ ἔξοδα τῆσ μακαρονιάδασ, πὸν τὴν ἐφτεῖνανε μὲ πιτηδειοσύνη Τριεστίνικη, καθὼσ ἔλεγε ὁ Μίμησ, ἢ Κλαίρη καὶ τὰ βράδια τὸ σήχανε στὸ γλέντι, σὲ κοινὸ τραπέζι, σὲν

είτανε μάλιστα Κυριακή, πού ἡ Κλαίρη δὲν εἶχε δουλειά, μὲ γέλια καὶ μὲ τραγουδία, καμιά φορὰ καὶ ὡς τὰ ξημερώματα. Ὅπως ἡ Κλαίρη, ἔτσι καὶ ὁ Μίμης, ὁ καλοζωισμένος, ψοφοῦσε γιὰ γλέντια καὶ μόνο ἡ Μαριάνθη νύσταζε νωρὶς καὶ ἀπογραφίστανε.

Τὸ καλοκαίρι τὰ παιδιά σκορπίσανε. Οἱ δύο πήγανε στὶς ἐπαρχίες τους, καὶ ὁ Ἀντώνης Μαυρὸς δὲν ἀνέβαινε καθόλου στὴν Ἀθήνα. Κ' ἔτσι ὁ Παῦλος ἀπόμεινε ὁ μόνος φίλος τοῦ σπιτιοῦ. Πήγαινε ἄσχεδὸν κάθε μέρα. Ἡ συντροφιά τῆς Κλαίρης τὸν εὐχαριστοῦσε. Μὰ γλυκόβλεπε καὶ τὰ κορίτσια, πού καμιά φορὰ, σὰν εἶχε πολλὴ δουλειά, ἔφερνε ἡ Κλαίρη γιὰ νὰν τῆ βοηθήσουνε. Τὰ γλυκόβλεπε μοναχὰ καὶ τίποτε περισσότερο. Τῆ Μαριάνθη οὔτε καὶ τὴν πρόσεχε καθόλου. Νὰ μπλεχτεὶ δὲν τὴν ὄρεξε μὲ καμιά. Ὁ μισογυνισμὸς τοῦ ἑακολουθοῦσε καὶ οὔτε ἤθελε νὰ ξαναπάθει ὅ,τι ἔπαθε μὲ τὴ Μαριγούλα καὶ μὲ τὴ Φλώρα, πού ἡ θύμησή τους ἀκόμα δὲν τοῦ καλοσβήστηκε ἀπὸ τὴν ψυχὴ.

Ὡστόσο τὶς πείραζε. Μὲ μιὰ μάλιστα, μὲ τὴν Ἐλπίδα, πού τὴν ἔφερε συχνότερα ἡ Κλαίρη, γιατί ἔραβθ καλά, καμωνότανε καὶ τὸν ἐρωτεύετο, ἔτσι γιὰ νὰ ἐμπνέεται, καθὼς ἔλεγε τοῦ Μίμη, πού τοῦ εἶχε γίνε φίλος τοῦ στενός. Κ' ἕνα βράδι, τὴν ὥρα ποῦφευγε ἡ Ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀποχαιρετοῦσε στὴν ἐξώπορτα, τῆς ἔβαλε μὲ τρόπο στὸ χέρι ἕνα χαρτάκι, ποῦχε γραμμένο ἕνα ποιηματάκι γι' αὐτὴν, τὰκόλουθο :

Ultima spes

Φαντάσου τί παρῆξεν, Ἐλπίδα νὰ σὲ λένε,
νὰναι γεμάτη φτερωτὲς ἐλπίδες ἢ καρδιά σου
καὶ γὼ πού τόσο πιστεύω σ' αὐτὲς—αὐτὲς νὰ φταίνε ;—
τὴν τελευταία ἔχασα ἐλπίδα μου σιμά σου.

Σὰν ξανάρθε, ὕστερ' ἀπὸ μέρες, ἡ Ἐλπίδα καὶ μιὰ στιγμή, ποῦχανε μείνει μοναχοὶ στὴν κάμαρα, τοῦ θύμισε τὸ ποίημα, καμώθηκε πὼς οὔτε τὸ θυμότανε καὶ τὸρριξε στὰ γέλια. Ἔτσι, θαρροῦσε, πὼς ἐκδικεῖται γιὰ ὅσα τράβηξε καὶ γιὰ ὅσο πόνεσε.

9.

Ἀπὸ τὶς δύο κάμαρες πού νοίκιαζε ἡ Κλαίρη, τὴ μιὰ τὴν εἶχε νοικιάσει ἀπὸ τὸ καλοκαίρι κιόλας, σ' ἕναν Κορφιᾶτῆ πιανίστα, μεσόκοπο καὶ γνώριμο τῆς Μαριάνθης, καὶ τὴν ἄλλη τὴν κράτησε, γιατί οἱ δουλειές τῆς εἶχανε πληθύνει καὶ τὰ κορίτσια ποῦφευγε δὲ χωροῦσανε πιά μέσα στὴν τραπεζαρία, πού τᾶβαζε πρῶτα. Ἡ ἄλλη κάμαρα μεταβιβήθηκε σ' ἐργοστάσιο. Ἄμα ἦρθε ὁ χειμῶνας καὶ τὰ παιδιά, ὁ Στέλιος καὶ ὁ Ἀντρέας, γυρῖσανε ἀπὸ τὰ χωριά τους, κάμαρα δὲ βροικότανε πιά στὸ σπῆτι τῆς Κλαίρης γι' αὐτοῦς. Καὶ ὁ Παῦλος χάρηκε. Ἴσως γιατί ἔμνεσε πιά μόνος κόκκορας μέσα στὴν αὐλῆ.

Μὰ ἴσως νὰ δικαιολογῶτανε καὶ ἀπ' ἄλλο λόγο ἡ χαρὰ του. Ἡ Μαριάνθη, τὸ τρελλοκόριτσο, σὰ νὰ τὸν ἔβλεπε ἀλλιόττικα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ. Ὅσο καὶ ἂ χαμογελοῦσε, καθὼς τὸ συνεθίζε, ἄμα ἔλειπε ὁ Παῦλος, μόλις τὸν ἔβλεπε ἄλλαζε ἀμέσως ὕφος, σοβαρευότανε, δὲ σήκωνε τὰ μάτια

τῆς νὰ τὸν κοιτάξει, πού καὶ πού μάλιστα καὶ κρυφαναστενάζε. Μιὰ μέρᾴ ἡ Κλαίρη, ὅπως τᾶλεγε ὅλα στρογγυλὰ καὶ ἀπεριφραστα, τῆς εἶπε μπροστὰ στὸν Παῦλο, μαλόνοντας τὴνε γιὰ κάπιο λάθος στὸ σάψιμο :

— Ἐοὐ ἀγκαπᾶει τὸ Παῦλο καὶ ντὲν ἔκει πιά νοῦ γιὰ ντουλιά!

Ὁ Παῦλος χαμογέλασε ἀδιάφορα ἡ Μαριάνθη ἔβαλε τὰ κλάματα. Εἶδανε καὶ πέθανε νὰν τῆ συνεφέρουνε. Τοῦ κάκου ἡ Κλαίρη τῆς ἔλεγε :

— Ἐλα, σύκισε καὶ χωρατὰ τὸ εἶπα!...

Ἡ Μαριάνθη βγήκε ὄξω καὶ τὸ μεσημέρι, πού τὸν κρατήσανε νὰ φαίει μαζί τους, ἡ Μαριάνθη δὲν κάθισε στὸ τραπέζι, ἔφαγε μόνη τῆς στὴν κουζίνα.

Κουβέντα δὲν ξανάγινε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἡ Κλαίρη ἔπαψε νὰ πειράζει τὴ Μαριάνθη. Ὑστερ' ἀπὸ κάμποσες μέρες, ἕνα βράδι, ἀποφασίστηκε ὁ Παῦλος νὰ κάνει μάθημα στὴ Μαριάνθη. Τὸ κορίτσι λιγοστὰ γράμματα ἤξερε καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μένει στραβό. Ἀπὸ καιρὸ ἡ Κλαίρη εἶχεν ἀρχινήσει νὰν τῆς κουτσομαθαίνει Ἰταλικά. Θὰν τῆς μάθαινε καὶ ὁ Παῦλος τὰ Ἑλληνικά. Καὶ ἀρχίνησε τὸ μάθημα, τὸ βράδι, ὕστερ' ἀπὸ τὸ φαῆ, ὅταν ἡ Κλαίρη, ἄσκοτωμένη ἀπὸ τὴ δουλιὰ τῆς μέρας, τραβίστοτανε νωρὶς νὰ κοιμηθεῖ καὶ ὁ Μίμης, σὲ λίγη ὥρα, τὴν ἀκολουθοῦσε.

Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Μαριάνθη καθόντουσαν, ἔτσι, μοναχοὶ τους στὴν τραπεζαρία καὶ ἀρχινοῦσανε τὴ μελέτη. Διαβάζανε μαζί κανένα εὐχάριστο διηγηματάκι καὶ πᾶνον σ' αὐτὸ κάνανε λίγη γραμματικὴ καὶ λίγη ἐγραφή καθ' ὑπαγόρευση. Ἡ Μαριάνθη τᾶπαιρνε τὰ γράμματα, ἴσως καὶ ἀπὸ φυσικὴ τῆς, ἴσως καὶ γιατί πρόσεχε στὰ λόγια τοῦ Παύλου καὶ τᾶκανε ἀμέσως χεῖμα τῆς.

Ὅταν ἕνα μεσημέρι τᾶλεγε αὐτὰ ὁ Παῦλος στὸ τραπέζι καὶ τὴν παινοῦσε, ἡ Κλαίρη ἑκαρδισμένη τοῦπε :

— Ἀφοῦ εἶσαι τόσο καλὸ ντάσκαλο, ντὲ ματαίνεις τόρα σ' αὐτὴ καὶ τὴν ἀγκάτη;...

Ἄλλα κλάματα τόρα τῆς Μαριάνθης, ἄλλα κλαιώματα, ἄλλα ἑακολουθητικὰ πειράγματα τῆς Κλαίρης. Ὡστόσο, γιὰ τρεῖς βραδιὲς δὲν κάνανε μάθημα. Οὔτε νάκούσει γι' αὐτὸ ἤθελε ἡ Μαριάνθη. Καὶ ὅταν ἕνα βράδι ἀποφασίστηκε πιά, ὕστερ' ἀπὸ πολλά, νὰν τὸ ἑακολουθήσουν, πρῶτῃ κουβέντα τοῦ Παύλου εἶτανε :

— Δὲν ἀξίζει νὰ δίνεις σημασία στὰ λόγια τῆς Κλαίρης. Τῆς ἀρέσει νὰ χωρατεύει.

— Ἄς χωρατεύει μὲ τὸν ἄντρα τῆς, σὰν τῆς ἀρέσει!...

Καὶ τὰ λόγια τῆς τὰ στόλισε μ' ἕνα δάκρι, πού σὰ διαμαντάκι στάθῆκε στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ τῆς.

Τὸ μάθημα ἑακολούθησε ἡσυχα, ἕνα βράδι, δύο, τρία, πολλά, μὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου σιγὰ σιγὰ ἀρχίνησε νὰ ταράζεται. Ἔτσι μοναχοὶ τους οἱ δύο στὴ μεγάλη τὴν τραπεζαρία, τὶς χειμωνιάτικες νύχτες, ὅταν ὅλοι κοιμόντουσαν καὶ πότε ὁ ἀγέρας ὄξω φυσσομανοῦσε, πότε ἡ βροχὴ ἔδευε τὰ παραθύροφυλλα, σκυμένοι στὸ βιβλίον, κοντὰ κοντὰ, μὲ τὰ κεφάλια τους σκεδὸν ἀκκουμπισμένα τὸνα σ' ἄλλο, μὲ τὴν ἀναπνοὴ τους συμγμένη, θέλοντας καὶ μὴ ἤθδανε σιμότερα ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, νιώσανε καὶ τὶς ψυχὲς τους νὰ σιγοσιμ-

γουνε. Τὸ μάθημα, ποὺ στὴν ἀρχὴ κρατοῦσε λίγο, μισὴ μῆν ὥρα, ἀρχίνησε νὰ τραβᾷ σὲ μᾶκρος, σὲ τόσο μᾶκρος, ποὺ ἐπιτέλους βῆκανε ὄριο, εἶπανε νὰν τὸ παύουνε τὰ μεσάνυχτα.

Μὰ ὄχι ἄλλες τῆς ὥρας καὶ μάθημα. Κάθε ἄλλο. Κουβέντα τὸν περισσότερο καιρὸ, ἀκόμα καὶ σιωπὴ ποὺ κρατοῦσε ὥρα κάποτε. Κάτι ἤθελε νὰ πει ὁ Παῦλος, κάτι καρτεροῦσε νὰκούσει ἡ Μαριάνθη. Μὰ ἡ δειλία τοῦ ἡ φυσικὰ, ποὺ τὴν εἶχε ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Μαριγούλας καὶ τῆς Φλώρας, δὲν τὸν ἄφισε μὲ τὰ χρόνια. Τὸ ἐναντίο, τοῦ δυνάμωσε περισσότερο. Κ' ἐνῶ, ὅταν παίζοντας μὲ τὰ κορίτσια, μὲ τὴν Ἑλπίδα λ. χ., τὸ θάρρος του ἔφτανε ἴσαμε τὴν ἀδιαντροπία, ὅταν εἶτανε νὰ μιλήσει σοβαρὰ μὲ κορίτσι βουβαινότανε. Τὸ ἴδιο εἶχε πάθει τώρα καὶ μὲ τὴ Μαριάνθη. Λαχταροῦσε νὰν τῆς πει κάτι μὰ δὲν ἀποκοτοῦσε, καὶ δὲ θᾶνοιγε τὸ στόμα του, ἂν ἡ Μαριάνθη δὲν ἀρχινοῦσε ἡ ἴδια ἓνα βράδι τὴν κουβέντα.

— Μ' αὐτὰ τῆς καὶ μ' αὐτὰ τῆς τὰ πειράγματα ἡ κ. Κλαίρη, τοῦπε, θὰ μὲ κάνει νὰ φύγω ἀπὸ δώ...

— Πειράζεσαι γιατί λέει ψέματα;... Ἄν εἶτανε ἀλήθεια, φυσικὰ, δὲ θὰ πειραζόσουν... τῆς εἶπε.

Ἡ Μαριάνθη κοιτοστάθηκε λίγο.

— Δὲ λέω πὼς εἶναι ψέματα! εἶπε κ' ἔκοψε τὴν κουβέντα.

— Ὡστε ἀλήθεια εἶναι; ρώτησε ὁ Παῦλος.

Καμιά ἀπάντηση. Καὶ μόνο σὰ χωριστήκανε σφίξανε τὸ χέρι τοὺς περισσότερο. Τᾶλλο βράδι τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ ἔγινε φιλὶ, καὶ τὸ τρίτο βράδι, ξεβγαίνοντας τονε ἡ Μαριάνθη ὡς τὴν δξώπορτα, τοῦπε στοργικὰ:

— Κοίταξε νὰ πᾶς τώρα ἴσια σπῖτι σου γιατί κάνει κρύο δυνατὸ καὶ μὴν κρυώσεις!

Ἡ ἔγνοια ποῦδειξε γιὰ δαῦτονε κείνη τὴ νύχτα τονε συγκίνησε περισσότερο ἀπὸ τὸ φιλὶ. Γυρίζοντας σπῖτι του δὲν κοιμήθηκε. Ξημερώθηκε γράφοντας τῆς τ' ἀκόλουθο ποίημα, ποὺ τὴν ἄλλη νύχτα τῆς τὸ διάβασε:

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΘΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γενικὸς Διευθυντὴς **ΛΕΩΝΙΔΑΣ Α. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ**

ΛΑΧΕΙΑ ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Το ταχύπλοον θαλαμηγόν ὑπερωκεάνειον

“ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,,

θᾶλει ἀναχωρῆσαι ἐκ Πειραιῶς κατ' εὐθείαν διὰ νέαν Ὑόρκην τὴν 6 Ἰουλίου

Ἐπίσης τὸ θαλαμηγόν ὑπερωκεάνειον

“ΠΑΤΡΙΣ,,

θᾶλει ἀναχωρῆσαι ἐκ Πειραιῶς (μέσω Καλαμῶν-Πατρῶν) κατ' εὐθείαν διὰ Νέαν Ὑόρκην τὴν 14 Ἰουλίου.

Δι' ἐπιβάτας, εἰσιτήρια καὶ περαιτέρω πληροφορίας ἀπευθυντέον:

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ : Πρακτορεῖον Ἐθν. Ἀτμοπλοίας ὁδὸς Ἀπελλοῦ 1. Ἀριθ. τηλ. 320.

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΑΙ : Γενικὸν Πρακτορεῖον Ἐθν. Ἀτμοπλοίας τῆς Ἑλλάδος, ὁδὸς Φίλωνος ἀρ. 44 (ἔπισθεν Ἀγ Τριᾶδας). Ἀρ. τηλ. 127.

Οἱ θέλοντες νὰ ἀπαιτηθῶσι θέσεις ἀνάγκη νὰ δηλώσωσι ἐγκαιρῶς εἰς τὰ Κεντρικὰ Πρακτορεῖα τῆς Ἑταιρίας καὶ εἰ τοὺς κατὰ τόπους ἀνεγνωρισμένους ἀντιπροσώπους.

Ὑποστηρίζοντες τὰ Ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια, ὑποστηρίζετε τὴν **Σημαιομανίαν** καὶ τὴν **Πατριδομανίαν**.